

Eerste bevindingen VICTIMS-project

Victims In Modern Society 2018 - Fonds Slachtofferhulp

datum 13 juli 2018
auteur Dr. Peter G. van der Velden

© CentERdata, Tilburg, 2018

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Fonds Slachtofferhulp. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

1	Voorwoord.....	2
2	Highlights eerste bevindingen VICTIMS -project.....	3
3	Inleiding.....	5
3.1	Vraagstellingen.....	6
4	Methode.....	7
4.1	Procedure en respondenten.....	7
4.2	Instrumenten.....	7
4.2.1	Vragen voor slachtoffers.....	9
4.2.2	Vragen deel-onderzoek sociale steun geven.....	10
4.2.3	Vragen uit eerdere surveys.....	10
4.3	Analyses.....	10
5	Resultaten.....	12
5.1	Beschrijving deelnemers.....	12
5.2	Omvang slachtofferschap.....	13
5.3	Functioneren en gebruik professionele hulp.....	16
5.4	Sociale steun.....	21
5.5	Erkenning.....	23
5.6	Slachtoffers in naaste omgeving en beelden behoeften slachtoffers.....	26
5.7	Welke slachtoffers ervaren weinig sociale steun en erkenning?.....	28
5.8	Sociale steun geven.....	32
A	Bijlage sectie.....	34
A.1	Bijlage Referenties.....	34
A.2	Bijlage problemen op verschillende vlakken.....	36
A.3	Delen van ervaringen met anderen.....	38
A.4	Ervaringen schokkende gebeurtenissen van mensen in eigen omgeving.....	40
A.5	Psychometrische kenmerken PSSQ.....	41

1 Voorwoord

Fonds Slachtofferhulp is, in nauwe samenwerking met CentERdata, gestart met een grootschalig onderzoek genaamd *Victims in Modern Society (VICTIMS-project)*. Het onderzoek is ontworpen door dr. P.G. van der Velden, voorheen hoogleraar Victimologie aan Tilburg University, in samenwerking met en in opdracht van het Fonds Slachtofferhulp.

Het doel van het onderzoek is meer inzicht te krijgen in de positie van slachtoffers, de steun aan slachtoffers te verbeteren en de steun beter af te stemmen op de veranderende samenleving. Dit rapport doet verslag van de eerste bevindingen van het VICTIMS-project, dat wil zeggen van de eerste meting van het onderzoek uitgevoerd in maart-april 2018.

Voor het VICTIMS-project is gebruik gemaakt van het omvangrijke longitudinale LISS panel, gebaseerd op een grote door het CBS getrokken a-selecte sample uit de Nederlandse bevolking. De representativiteit van de resultaten is geoptimaliseerd door een kleine weging toe te passen op basis van 32 unieke profielen van de gehele volwassen Nederlandse bevolking. Deze profielen zijn gebaseerd op geslacht (2 categorieën), leeftijd (4 categorieën), werkstatus (2 categorieën en burgerlijke staat (2 categorieën).

De respons op de vragenlijst die voor het VICTIMS-project is samengesteld en in maart-april 2018 is afgenomen is hoog: 82% van de 7292 benaderde deelnemers heeft de vragen beantwoord. Verder is gebruik gemaakt van gegevens van eind 2016 en eind 2017 over eenzaamheid en psychische klachten van dezelfde panelleden die ook aan de *Social Integration and Leisure Study* (respons=85,7%) en *Health Study* (respons²⁰¹⁶=84,7%, respons²⁰¹⁷=79,2%) hebben deelgenomen.

Het VICTIMS-project is de eerste omvangrijke representatieve longitudinale studie onder de volwassen Nederlandse bevolking naar sociale steun, erkenning, gebruik van professionele hulp en psychische klachten bij slachtoffers van bedreigingen, fysiek (seksueel) geweld, (verkeers-)ongevallen, (online) diefstal en medische fouten/ongevallen, en mensen die getroffen zijn door een ernstige ziekte of de dood van dierbaren of collega's in de afgelopen 12 maanden. Nederland telt circa 14 miljoen volwassen inwoners.

Wij bedanken Prof. dr. R. Kleber (Universiteit Utrecht) en Prof. dr. I. Komproe (Universiteit Utrecht, Healthnet TPO) zeer hartelijk voor hun adviezen bij de opzet van dit onderzoek.

2 Highlights eerste bevindingen VICTIMS -project

Hieronder worden de belangrijkste eerste bevindingen van het VICTIMS-project puntsgewijs beschreven.

1. **Veel mensen worden in een jaar getroffen door schokkende gebeurtenissen.** In de afgelopen 12 maanden heeft circa 40% van de deelnemers van 18 jaar en ouder één of meerdere schokkende gebeurtenissen meegemaakt. Circa 13% is slachtoffer geworden van serieuze bedreigingen, verkeersongevallen, andere ongevallen/ramp, fysiek (seksueel) geweld, (online) diefstal/oplichting en/of medische fouten/ongevallen. Omgerekend naar de Nederlandse volwassen bevolking betreft het (minimaal) circa 1,7 miljoen slachtoffers voor wie de meegemaakte gebeurtenissen in meer of mindere mate stressvol waren. Afhankelijk van het type gebeurtenis gaf voor tussen de 20% (online diefstal) en 58% (fysiek/seksueel geweld) de (meest schokkende) slachtoffer-ervaring veel stress toen het gebeurde.
2. **Slachtoffers kampen vaker met problemen op diverse vlakken dan niet-slachtoffers.** Slachtoffers van serieuze bedreigingen, verkeers- en andere ongevallen, fysiek (seksueel) geweld, (online) diefstal/oplichting, en medische fouten/ongevallen hebben (veel) vaker problemen op drie of meer terreinen, zoals op lichamelijk, psychisch, juridisch, en/of financieel vlak, dan mensen die de afgelopen 12 maanden niet met deze gebeurtenissen werden geconfronteerd, niet getroffen werden door een ernstige ziekte of de dood van een dierbare of collega, of andere life-events (hier kortweg niet-slachtoffers genoemd).
3. **Groepen slachtoffers met de meeste psychische problemen kampen ook vaker met een gebrek aan steun en erkenning.** Relatief ernstige PTSS-symptomen, angst- en depressieve symptomen en een geringe zelfredzaamheid komen het vaakst voor bij slachtoffers van bedreigingen, fysiek (seksueel) geweld, medische fouten/ongevallen, en ernstige ziekten. Een gebrek aan steun (emotioneel, waardering en luisterend oor) komt bij deze groepen ook vaker voor dan bij niet-slachtoffers. Onderling wijken slachtoffers van geweld, diefstal en ongevallen in geringere mate af in deze vormen van steun. Wat erkenning en begrip en steun vanuit de familie betreft, zijn het wederom de slachtoffers van bedreigingen, fysiek (seksueel) geweld, medische fouten/ongevallen, en ernstige ziekten die het vaakst daarin een gebrek ervaren. Kortom, deze groepen blijken wat psychische problemen, zelfredzaamheid en steun betreft, er relatief het slechtste voor te staan.
4. **Slachtoffers met eerdere psychische problemen en eenzaamheid lopen een groter risico op een gebrek aan steun en erkenning.** Zowel slachtoffers van geweld, diefstal en ongevallen als niet-slachtoffers die ruim een jaar eerder kampten met ernstige psychische klachten of een relatief hoge mate van eenzaamheid, ervaren veel vaker een gebrek aan emotionele steun dan hun lotgenoten die daar niet mee kampten. Zo blijkt dat van de slachtoffers zonder eerdere psychische klachten 6% een gebrek aan emotionele steun ervaart, bij slachtoffers die eerder veel psychische klachten hadden is dat 45%. Bij de niet-slachtoffers doet zich hetzelfde patroon voor (9,5% versus 42,6%). Ook bij de ervaren erkenning voor wat men heeft meegemaakt en begrip en steun vanuit de omgeving of familie doet zich dit patroon voor. Slachtoffers van bedreigingen en geweld lopen een hoger risico op een gebrek aan erkenning en begrip en steun vanuit de familie dan slachtoffers van (online) diefstal en oplichting, maar niet op een gebrek aan algemene emotionele steun bij problemen.

5. **Meer problemen, maar niet meer of minder hulp.** Circa 30-40% van de slachtoffers met bijvoorbeeld psychische problemen, problemen in het gezin of met de partner, of problemen met het werk, krijgt daarvoor geen hulp. De percentages slachtoffers die hulp krijgen wijken echter nauwelijks af van dezelfde percentages bij mensen die het afgelopen jaar helemaal niet met deze en andere schokkende gebeurtenissen werden geconfronteerd. Bij slachtoffers komen dus meer problemen voor maar de mate waarin zij professionele hulp krijgen is niet minder of meer dan bij mensen met problemen die niet deze of andere schokkende gebeurtenissen (zoals de dood van een dierbare of collega) hebben meegemaakt in het afgelopen jaar.
6. **Slachtoffers en niet-slachtoffers wijken niet af in de mate waarin zij anderen steun geven, ondanks dat slachtoffers met meer problemen kampen.** Bij een subgroep van de deelnemers zijn vragen gesteld over de steun die zij aan anderen geven. Gebleken is dat slachtoffers van geweld, diefstal en ongevallen niet meer of minder steun aan anderen geven dan niet-slachtoffers. Verder is gebleken dat bij slachtoffers het bieden van waarderingsteun en emotionele steun enerzijds niet significant samenhangt met aanwezige PTSS-symptomen, zelfredzaamheid, gebrek aan erkenning, begrip en steun voor wat men heeft meegemaakt anderzijds.
7. **Naarmate mensen minder ervaring hebben met schokkende gebeurtenissen, denken zij vaker dat slachtoffers professionele hulp nodig hebben.** Ruim 80% van alle deelnemers is van mening dat slachtoffers vooral behoefte hebben aan steun van familie en vrienden (81,8% mee eens of zeer mee eens). Circa een derde van alle deelnemers is van mening dat steun het beste gegeven kan worden door professionals of getrainde hulpverleners (35,2%). Echter, de resultaten wijzen erop dat naarmate men minder ervaringen heeft met schokkende gebeurtenissen, men meer geneigd is te denken dat steun het beste gegeven kan worden door professionals of getrainde hulpverleners. Van de niet-slachtoffers die geen mensen in hun omgeving hebben die een schokkende gebeurtenis hebben meegemaakt, geeft 43,7% dit aan. Bij slachtoffers die een dierbare hebben verloren of die geweld, diefstal of een ongeval hebben meegemaakt en die meerdere mensen in hun omgeving hebben die met schokkende gebeurtenissen geconfronteerd zijn geweest, is dat respectievelijk 18,2% en 25,8%.

3 Inleiding

Ieder jaar wordt een deel van de volwassen Nederlanders zelf geconfronteerd met een schokkende gebeurtenis, zoals geweld, ongeval, diefstal en/of de dood van een dierbare, en een deel daarvan met meerdere gebeurtenissen. Dergelijke ervaringen kunnen een negatieve invloed hebben op de mentale gezondheid van de slachtoffers, op de korte, middellange of lange termijn. Vooral gedurende de eerste dagen of weken kampen velen met allerlei stresssymptomen, zoals indringende herinneringen aan het gebeurde, verdriet, angst- en depressieve klachten, rouw, vermoeidheid, boosheid en hoofdpijn. Dergelijke symptomen gedurende de eerste dagen en weken worden daarom "normale reactie op abnormale gebeurtenissen" genoemd. Bij een minderheid van de slachtoffers nemen deze symptomen in de maanden (of jaren) erna niet of nauwelijks af. Zij blijven er in zeer ernstige mate last van houden en veelal is dan sprake van een psychische stoornis, zoals een posttraumatische stress-stoornis (PTSS), een depressieve stoornis of angststoornis. Ter illustratie, geschat wordt dat circa 1,1% van de volwassenen in Europa in de afgelopen 12 maanden te kampen had met PTSS ten gevolge van een traumatische gebeurtenis in hun leven (Darves-Bornoz et al., 2008).¹

Op het beloop van deze stress-symptomen zijn veel factoren in meer of mindere mate van invloed, variërend van factoren aanwezig vóór de gebeurtenis (bijvoorbeeld bestaande gezondheid), factoren die betrekking hebben op de ervaringen tijdens de gebeurtenis (bijvoorbeeld opgeroepen emoties), en factoren die zich voordoen in de periode ná de gebeurtenis (bijvoorbeeld financiële problemen ten gevolge van de gebeurtenis).

Een belangrijke factor die invloed heeft op het beloop en herstel van genoemde schokkende gebeurtenissen is sociale steun of het ontbreken ervan, zoals praktische, emotionele en informatieve steun. Diverse studies tonen dat slachtoffers die dergelijke steun ontberen, waaronder begrip en erkenning, een grotere kans lopen op bijvoorbeeld PTSS dan slachtoffers die wel deze steun hebben of krijgen (Brewin, Andrews, & Valentine, 2000; Ozer et al., 2003). Dat wil zeggen, er zijn duidelijke aanwijzingen dat op de langere termijn veel klachten ertoe (kunnen) leiden dat slachtoffers eerder minder steun krijgen (Kaniasty & Norris, 2008). Slachtoffers met veel posttraumatische klachten hebben een grotere kans eenzaam te zijn, dan slachtoffers met geringe klachten (Van der Velden, Pijnappel, & Van der Meulen, 2018).

Echter, huidige inzichten over sociale steun en erkenning aan slachtoffers van genoemde gebeurtenissen zijn vooral gebaseerd op buitenlands onderzoek. Er zijn zover ons bekend geen in peer-reviewed journals gepubliceerde studies waarbij sociale steun aan verschillende groepen slachtoffers in Nederland is onderzocht en vergeleken. Dat wil zeggen, onderzoek onder mensen die recentelijk slachtoffer zijn geworden van geweld, ongevallen en andere acute schokkende gebeurtenissen, en waarbij eveneens de samenhangen met de mentale gezondheid en zelfredzaamheid zijn onderzocht. Overigens, ook in internationaal opzicht is onderzoek naar sociale erkenning beperkt tot een enkele studie (Maercker & Müller, 2004).

Doel van het voorgenomen longitudinale onderzoek is te voorzien in deze leemte, met behulp van het omvangrijke LISS panel. De reden dat gekozen is voor het LISS panel is, naast de wetenschappelijke kwaliteit van het panel, het feit dat eerder longitudinaal verkregen gegevens over bijvoorbeeld persoonlijkheid, gezondheid, sociale netwerken en

¹ Dit twaalf-maands prevalentiecijfer moet niet verward worden met het aantal PTSS-gevallen op dit moment. Het betekent ook dat in die groep van 1,1% mensen zitten die ook in het jaar of de jaren ervoor al kampen met PTSS. Hoe de verhoudingen tussen prevalentie (frequentie) en incidentie (aantal nieuwe gevallen) is, is niet geheel duidelijk.

dergelijke, te koppelen zijn aan de nieuwe data van dit onderzoek. Dat is de enorme kracht van het panel (vgl. Van der Velden, Van Wilsum, Bakker, Crutzen, Meuleman, & Lahlah, 2017). Deze studie is daarmee een voortzetting van een omvangrijke studie uit 2012 over zelfredzaamheid bij slachtoffers van schokkende gebeurtenissen die met behulp van het LISS panel is uitgevoerd (studie 116)², en destijds mogelijk is gemaakt door het Fonds Slachtofferhulp.

3.1 Vraagstellingen

Zoals gezegd, dit rapport doet verslag van de eerste bevindingen van het VICTIMS-project. Deze studie geeft antwoord op de volgende vragen:

1. Wat is de omvang van recent slachtofferschap³: hoe vaak komen de onderscheiden vormen van slachtofferschap voor en welke zijn voor slachtoffers het meest ingrijpend?
2. Met welke problemen kampen slachtoffers meer dan niet-slachtoffers: wat zijn de verschillen in problemen en gebruik van professionals tussen niet-slachtoffers en verschillende groepen slachtoffers?
3. Welke slachtoffergroepen ontberen sociale steun: wat zijn de verschillen in sociale steun tussen niet-slachtoffers en verschillende groepen slachtoffers?
4. Welke slachtoffers krijgen weinig erkenning: wat zijn de verschillen in erkenning tussen verschillende groepen slachtoffers?
5. Hebben slachtoffers lotgenoten in hun naaste omgeving: in hoeverre hebben slachtoffers en niet-slachtoffers mensen in hun directe omgeving die ook slachtoffer zijn geworden?
6. Welk beeld heeft men van slachtoffers: hoe kijken slachtoffers en niet-slachtoffers naar de steun en hulp aan slachtoffers in hun naaste omgeving?
7. Wat zijn de verdere kenmerken van slachtoffers die weinig steun of erkenning ervaren, en in hoeverre verschillen slachtoffers en niet-slachtoffers hierin?
8. Verschillen slachtoffers en niet-slachtoffers in de mate waarin zij zelf steun geven, en in de samenhangen tussen steun geven enerzijds en steun krijgen en psychische problemen anderzijds?

² Zie: https://www.dataarchive.lissdata.nl/study_units/view/454

³ Ter wille van de leesbaarheid wordt hier de term slachtoffers gebruikt. Daaronder wordt verstaan slachtoffers van bedreigingen, geweld, (verkeers)ongevallen, (online) diefstal, rampen of medische fouten, en mensen die getroffen zijn door een ernstige ziekte of de (onverwachte of verwachte) dood van een dierbare of collega in de afgelopen 12 maanden. In de tabellen worden deze groepen van slachtoffers en getroffen personen zoveel als mogelijk gesplitst. Niet-slachtoffers betreft mensen die geen ervaringen hadden met deze gebeurtenissen in de afgelopen 12 maanden, en in deze periode ook geen life-events hebben meegemaakt.

4 Methode

4.1 Procedure en respondenten

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van het *Longitudinal Internet studies for the Social Sciences* (LISS) panel, bestaande uit een grote random sample uit de Nederlandse bevolking ($N \sim 7500$). Het LISS panel is opgebouwd, wordt beheerd en verder ontwikkeld door CentERdata (Tilburg; Scherpenzeel & Das, 2011).

Het LISS panel is het centrale onderdeel van het MESS project (Measurement and Experimentation in the Social Sciences). Dit project werd in 2006 door de Nederlandse overheid, als één van de vijf grootschalige infrastructuren voor wetenschappelijk onderzoek, van financiering voorzien. MESS is een faciliteit voor geavanceerde online dataverzameling, nieuwe meetinstrumenten en de inzet van innovatieve technologie. Ze bevat *free-access* longitudinale data bestaande uit jaarlijkse metingen vanaf 2007 over bijvoorbeeld gezondheid, persoonlijkheid, werk, gezin, sociale contacten, arbeid, normen en waarden. Naast deze jaarlijkse metingen zijn er inmiddels ruim tweehonderd separate cross-sectionele en longitudinale metingen uitgevoerd bij de gehele sample, of delen ervan (voor een overzicht zie Van der Velden, Van Wilsum, Bakker, Crutzen, Meuleman, & Lahlah, 2017). Deelnemers vullen online vragenlijsten in. Mensen zonder computer of internet krijgen apparatuur in bruikleen en een breedbandverbinding om te kunnen meedoen aan de maandelijkse vragenlijsten. Voor deelname aan deze vragenlijsten ontvangen de panelleden een vergoeding.

Ten behoeve van dit project zijn 7292 personen van het LISS panel benaderd met de vraag deel te nemen. De vragenlijst is afgenomen in maart-april 2018 en 5989 personen hebben deelgenomen (i.e. completers, respons=82,1%). Daarnaast is gebruik gemaakt van data van eerder uitgevoerde studies, namelijk over eenzaamheid (Social Integration and Leisure Study; oktober-november 2016, respons^{completers}=85,7%) en psychische klachten (Health Study; november-december 2016, respons^{completers}=84,7% en november-december 2017, respons^{completers}=79,2%).

De vragenlijst is voor de afname beoordeeld door een panel van interne en externe reviewers. Een soortgelijke vragenlijst is eerder door het METC van de Universiteit Utrecht als niet METC-plichtig beoordeeld. Eerder onderzoek met LISS panel naar schokkende gebeurtenissen en zelfredzaamheid toonde dat ervaren belasting van dergelijk onderzoek niet of nauwelijks samenhangt met klachten of de aard van de vragen (Van der Velden, Bosmans, & Scherpenzeel, 2013).

4.2 Instrumenten

Ten behoeve van het VICTIMS-project is een vragenlijst samengesteld, bestaande uit gestandaardiseerde vragenlijsten en voor dit project ontwikkelde vragen. Deze vragenlijst is online afgenomen. Hieronder worden de verschillende delen van de vragenlijsten toegelicht. We starten met de vragen die aan alle deelnemers zijn voorgelegd, daarna worden de vragen toegelicht die alleen aan de slachtoffers zijn gesteld. Tot slot komen de vragen over steun geven aan bod die aan een beperkte random sample zijn voorgelegd. Vragen voor alle deelnemers

Sociale steun

De Sociale Steun Lijst - Discrepanties (SSL-D; Van Sonderen, 2012) is bij alle deelnemers afgenomen om (gebrek) aan ervaren sociale steun te inventariseren. De twee SSL-D schalen die in de vragenlijst zijn opgenomen hebben betrekking op emotionele ondersteuning bij problemen (8 items) en op waarderingssteun (6 items). Aanvullend is één item opgenomen afkomstig uit de schaal alledaagse emotionele interacties, namelijk het item "u een luisterend oor bieden". Naarmate mensen lager scoren ervaren zij een groter gebrek aan steun.

Aard problemen en gebruik professionele hulp

Om inzicht te krijgen in op welke vlakken mensen problemen ervaren, bijvoorbeeld op lichamelijk, werk, of financieel vlak, is de PHIL afgenomen (Problem & Help Inventarisation List, Van der Velden & Kleber, 1999). Als deelnemers op één of meerdere vlakken problemen ervaren, wordt gevraagd of zij wel of niet behoefte hebben aan professionele hulp voor betreffend probleem en of zij beletsel ervaren in het verkrijgen van professionele hulpverleners op betreffend vlak.

Ervaringen slachtofferschap

Aan alle deelnemers is gevraagd aan te geven of zij in de afgelopen 12 maanden wel of niet geconfronteerd zijn geweest met één of meerdere schokkende gebeurtenissen. Het betreft in totaal 21 gebeurtenissen. Deze vragen zijn onder meer gebaseerd op eerder onderzoek met het LISS panel naar schokkende gebeurtenissen (Van der Velden, Bosmans, & Scherpenzeel, 2013), en het HILDA-panel (Hentschel, Eid, & Kutscher, 2016). De eerste reeks van 15 gebeurtenissen betreft criminaliteit en ongevallen [(online) bedreigingen en (seksueel) geweld; overvallen; ongevallen; brand; inbraak; fysiek geweld, maar niet door eigen partner; fysiek geweld door eigen partner; diefstal/oplichting (niet via internet); online diefstal/oplichting (via internet); en medisch ongeval/fout]. De tweede reeks van gebeurtenissen betreft ziekte en overlijden van dierbaren [ernstige besmetting opgelopen (bv. HIV, AIDS), ernstige lichamelijke ziekte (bv. kanker, hartaanval); dood van een dierbare (bv. partner, familie, vriend), verwacht; dood van een dierbare (bv. partner, familie, vriend), onverwacht; dood van een collega, verwacht; dood van een collega, onverwacht]. Tot slot is één open vraag gesteld over mogelijke andere schokkende ervaringen (de antwoorden zijn naderhand gecodeerd).

Slachtoffers in eigen omgeving

De deelnemers is eveneens gevraagd of mensen met wie zij omgaan (het geheel aan familieleden, vrienden, kennissen, burens, collega's, enzovoorts) één of meerdere schokkende gebeurtenissen hebben meegemaakt in de afgelopen 12 maanden. Daarbij is gebruik gemaakt van 5 categorieën van gebeurtenissen, zoals geweld/inbraak/overval/seksueel geweld of misbruik en de dood dierbare (bv. partner, familie, vriend, collega).

Opinies over steun

Tot slot is aan alle deelnemers gevraagd aan te geven in hoeverre zij het eens of oneens zijn met de volgende twee stellingen: 'Slachtoffers hebben vooral behoefte aan steun en hulp van familieleden/goede vrienden' en 'Steun aan slachtoffers kan het beste gegeven worden door professionele/getrainde hulpverleners'.

4.2.1 Vragen voor slachtoffers

De volgende onderdelen van de vragenlijst zijn alleen bij slachtoffers afgenomen. Bij de beantwoording van deze vervolgvragen is telkens aan de deelnemers gevraagd de gerapporteerde schokkende gebeurtenis in gedachten te nemen. Indien slachtoffers meerdere ervaringen rapporteerden, is hen gevraagd de meest ingrijpende of schokkende in gedachten te nemen. Als slachtoffers zowel geconfronteerd waren geweest met criminaliteit (geweld, bedreiging, diefstal, inbraak) of een ongeval én met ziekte of dood van een dierbare, werd aan de slachtoffers gevraagd om bij de volgende onderdelen de gebeurtenis in gedachten te nemen die te maken had met criminaliteit of ongevallen. Slachtoffers die alleen op de open vraag een meegemaakte schokkende gebeurtenis rapporteerden, werd gevraagd deze gebeurtenis bij de vervolgvragen in gedachten te nemen. Ter ondersteuning werd bij de vervolgvragen de betreffende schokkende gebeurtenis (in de vraag) automatisch herhaald.

Moment gebeurtenis en opgeroepen stress

De eerste twee vragen over de (geselecteerde) schokkende gebeurtenis hadden betrekking op wanneer deze had plaatsgevonden in de afgelopen 12 maanden, en hoeveel spanning of stress de gebeurtenis destijds gaf bij het slachtoffer (toen het gebeurde, niet ten tijde van het beantwoorden van de vragen).

Personen of instanties met wie gesproken is over de gebeurtenis

Aan de slachtoffers is een lijst van 17 instanties en personen voorgelegd met de vraag voor iedere persoon of instantie aan te geven met welke instanties of personen zij over deze gebeurtenis hebben gesproken of contact hebben gehad. Deze lijst is mede gebaseerd op het onderzoek van Van der Velden & Kleber (2000). Aansluitend zijn twee open vragen gesteld over een mogelijke andere persoon of instantie. Indien slachtoffers meldden dat zij met geen enkele van deze personen of instanties hebben gesproken, werd gevraagd of andere mensen misschien toch weet hadden dat zij de gebeurtenis hadden meegemaakt (bijvoorbeeld omdat zij op de een of andere manier gehoord of gezien hebben dat het is gebeurd).

Zelfredzaamheid

De mate waarin slachtoffers zelfredzaam zijn, dat wil zeggen zij zich in staat of capabel voelen om de gebeurtenis en gevolgen te hanteren, is onderzocht met behulp van de 7-item Zelfredzaamheid vragenlijst (Coping self-efficacy – 7 items, CSE-7; Bosmans, Komproe, Van Loey, Van der Knaap, Benight, & Van der Velden, 2015; Bosmans & Van der Velden, 2017). Naarmate slachtoffers hoger scoren op de CSE-7, achten zij zich meer capabel de gebeurtenis en gevolgen te hanteren.

PTSS-symptomen

Voor de inventarisatie van posttraumatische stress-symptomen (PTSS-symptomen), gerelateerd aan de schokkende gebeurtenis, gedurende de afgelopen maand bij slachtoffers, is de 8-item versie van de PCL-5 afgenomen welke is gebaseerd op de DSM-5 (Price, Szafranski, Van Stolk-Cooke, & Gros, 2016; Van der Velden, Kleber & Komproe, 2018; Weathers, Litz, Keane, Palmieri, Marx, & Schnurr, 2013). Naarmate slachtoffers hoger scoren ervaren zij meer PTSS-symptomen.

Psychische klachten

Om angst en depressieve symptomen in de afgelopen maand bij slachtoffers te inventariseren is, zoals in de jaarlijkse Health Survey van het LISS panel, de 5-item Mental Health Inventory (MHI-5) in de vragenlijst opgenomen (Means-Christensen, Arnau, Tonidandel, Bramson, Meagher, 2005; Ware & Sherbourne, 1992). Naarmate mensen hoger scoren, hebben zij meer psychische problemen. Deze vragenlijst is ook afgenomen bij alle mensen die aan de Health Survey in 2016 hebben deelgenomen.

Erkenning

Om inzicht te krijgen in de mate van erkenning die slachtoffers ervaren, is bij hen de Social Acknowledgement Questionnaire afgenomen (SAQ; Maercker & Müller, 2004; Van der Velden & De Bruijne, 2018). Deze vragenlijst maakt een onderscheid tussen sociale erkenning (recognition, 5 items), algemene erkenning, begrip en steun (general disapproval, 6 items), en erkenning, begrip en steun van familie (family disapproval, 5 items). Vanwege het feit dat niet alle gebeurtenissen publiekelijk bekend zijn of dat slachtoffers mogelijk geen familie of leidinggevende (of werk) hebben, is in de vertaalde versie van de SAQ bij items (van schaal general disapproval) die hiernaar verwijzen de antwoordcategorie "niet van toepassing" toegevoegd (in overleg met de maker Prof. A. Maercker). Voor deze rapportage zijn voor de schaal "algemene erkenning, begrip en steun" de eerste 4 items opgeteld. Naarmate slachtoffers hoger scoren ervaren zij minder erkenning, begrip en/of steun.

4.2.2 Vragen deel-onderzoek sociale steun geven

Aan een random sample van 391 slachtoffers en 260 niet-slachtoffers zijn vragen gesteld over in hoeverre zij anderen emotionele ondersteuning bij problemen (8 items) en waarderingsteun geven (6 items) (aan mensen met wie zij omgaan, het geheel van familieleden, vrienden, kennissen, burens, collega's, enzovoorts). De items zijn ontleend aan de SSL-D, maar de items zijn gespiegeld.⁴ Bij deze vragen gaat het dus niet om bijvoorbeeld de raad of hulp die deelnemers krijgen, maar om de raad en hulp die zij aan anderen geven. Op dezelfde wijze zijn de antwoordcategorieën van de SSL-D aangepast. Deze lijst is speciaal ten behoeve van dit project ontwikkeld. Deze nieuwe vragenlijst wordt Provided Social Support Questionnaire (PSSQ; Van der Velden, 2018) genoemd. Naarmate mensen hoger scoren bieden zij mensen steun.

4.2.3 Vragen uit eerdere surveys

De 5-item Mental Health Inventory (MHI-5; Means-Christensen, Arnau, Tonidandel, Bramson, Meagher, 2005; Ware & Sherbourne, 1992), is (ook) afgenomen bij alle mensen die aan de Health Survey in 2016 en 2017 hebben deelgenomen. Verder is data gebruikt van de 6-item De Jong Gierveld Loneliness Scale (De Jong Gierveld & Van Tilburg, 2006) die onder meer in de Social Integration and Leisure Study in 2016 is afgenomen. Naarmate mensen hoger scoren op deze eenzaamheidsschaal, hebben zij minder eenzaamheid.

4.3 Analyses

Weging

Het LISS panel is gebaseerd op een omvangrijke representatieve sample uit de Nederlandse bevolking. Ondanks de hoge respons is onderzocht in hoeverre de deelnemers qua demografische gegevens overeenstemmen met de gehele bevolking. Daarvoor zijn op basis van de vier demografische kenmerken profielen samengesteld, namelijk op basis van geslacht (2 categorieën), leeftijd (4 categorieën), burgerlijke staat (2 categorieën) en werkstatus (2 categorieën). Op basis van deze kenmerken zijn 32 profielen samengesteld ($2 \times 4 \times 2 \times 2 = 32$). Voor ieder profiel is onderzocht hoeveel procent van de Nederlandse bevolking van 18 jaar of ouder en hoeveel procent van de

⁴ Het item "goede raad geeft" uit de SSL-D is niet gespiegeld omdat in gespiegelde vorm item zou luiden "om raad vragen" wat niet echt betrekking heeft op steun geven, en is daarom buiten de analyses gelaten.

deelnemers binnen een profiel valt. Wanneer percentages verschillen zijn de percentages van de deelnemers gewogen om ze in volledige overeenstemming te brengen met die van de Nederlandse bevolking om zo betrouwbaar mogelijke inzichten te krijgen in prevalenties.

Verschillen en verbanden

Verschillen tussen onderscheiden (slachtoffer)groepen in percentages problemen, sociale steun, erkenning, mentale gezondheid, posttraumatische klachten en zelfredzaamheid zijn onderzocht met 95% betrouwbaarheidsintervallen. Multivariate logistische regressie analyses zijn gebruikt om karakteristieken van mensen met een gebrek aan steun, begrip en erkenning te onderzoeken. ANOVA is toegepast om de verschillen tussen slachtoffers en niet-slachtoffers in steun die zij aan anderen geven, te onderzoeken. Om verbanden tussen steun geven en andere studievariabelen te onderzoeken zijn Pearson correlaties berekend. In de tabellen en tekst zal worden vermeld wanneer percentages en analyses betrekking hebben op gewogen of ongewogen data.

Psychometrische kenmerken

De psychometrische kenmerken van de nieuwe Provided Social Support Questionnaire (PSSQ; Van der Velden, 2018), dat wil zeggen de factorstructuur en interne consistentie(s) van de subschalen, zijn kort onderzocht met exploratieve factor analyses (PCA). De interne consistentie is onderzocht met behulp van Cronbach's Alpha en item-rest correlaties. De kenmerken zijn op basis van vier (deel afhankelijke) groepen onderzocht, namelijk op basis van de totale groep die de PSSQ heeft ingevuld (N=651), de subgroep slachtoffers (N=391), de subgroep niet-slachtoffers (N=260), en een subgroep van deelnemers van wie de verhouding niet-slachtoffers - slachtoffers gelijk is aan die van de gehele sample (60-40). De resultaten van de analyses zijn opgenomen in bijlage A.5. Ze tonen dat de items van "waarderingsteun geven" één schaal vormen en dat de items "emotionele steun geven" één schaal vormen.⁵

⁵ Het viel buiten de doelstelling van deze rapportage om de measurement equivalence van de PSSQ uitgebreid te onderzoeken

5 Resultaten

5.1 Beschrijving deelnemers

In totaal hebben 5879 respondenten van 18 jaar en ouder de gehele vragenlijst van het VICTIMS-project ingevuld. In tabel 1 zijn de percentages weergegeven van de verdeling naar geslacht, leeftijd, burgerlijke staat en werk van de gehele Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder, van de deelnemers, en van de deelnemers na weging (deze percentages zijn dus gelijk aan die van de Nederlandse bevolking).

Tabel 1 Kenmerken deelnemers

	Ouder dan 18 jaar				
	Gehele bevolking ¹	Deelnemers		Deelnemers gewogen ²	
	(N=13.734.958)	(N=5.879)		(N=5.879)	
	%	N	%	N	%
Geslacht					
- man	49,2	2716	46,2	2893	49,2
- vrouw	50,8	3163	53,8	2986	50,8
Leeftijd					
- 18 - 34 jaar	25,9	1227	20,9	1525	25,9
- 35 - 49 jaar	24,5	1302	22,1	1442	24,5
- 50 - 64 jaar	25,9	1631	27,7	1521	25,9
- 65 jaar of ouder	23,7	1719	29,2	1392	23,7
Burgerlijke staat					
- nooit getrouwd/weduwe of weduwnaar/gescheiden	52,7	2834	48,2	3096	52,7
- gehuwd	47,3	3045	51,8	2783	47,3
Werk					
- student, werkloos, pensioen, arbeidsongeschikt	47,0	2946	50,1	2765	47,0
- werkt in loondienst, familiebedrijf of als zelfstandige	53,0	2933	49,9	3114	53,0
Opleidingsniveau (al dan niet afgerond)					
- basisonderwijs	n.b.	225	3,8	215	3,7
- vmbo	n.b.	1113	18,9	1020	17,3
- havo/vwo	n.b.	393	6,7	381	6,5
- mbo	n.b.	1363	23,2	1376	23,4
- hbo	n.b.	1717	29,2	1734	29,5
- universiteit	n.b.	1068	18,2	1153	19,6

1 Gebaseerd op CBS gegevens Nederlandse bevolking april 2016.

2 Voor de weging zijn op basis van geslacht (2 cat.), leeftijd (4 cat.), burgerlijke staat (2 cat.) en werk status (2 cat.), 32 exclusieve profielen samengesteld ($2*4*2*2=32$) en voor ieder profiel is op basis van de CBS gegevens een wegingsfactor berekend en toegepast.

n.b. Niet beschikbaar

Uit de tabel blijkt dat mannelijke deelnemers en deelnemers in de leeftijd 19-34 licht zijn ondervertegenwoordigd en dat ouderen licht zijn oververtegenwoordigd. Er zijn geen CBS gegevens beschikbaar over het opleidingsniveau van de gehele bevolking. Het opleidingsniveau van de deelnemers en de deelnemers na weging wijkt niet of nauwelijks af.

5.2 Omvang slachtofferschap

Wat is de omvang van slachtofferschap: Hoe vaak komen de onderscheiden vormen van slachtofferschap voor en welke zijn voor slachtoffers het meest ingrijpend?

Voor het beantwoorden van deze vragen zijn eerst de antwoorden gecodeerd van deelnemers die hebben aangegeven dat zij (ook) met een andere schokkende gebeurtenis geconfronteerd zijn geweest in de afgelopen 12 maanden (N=465). Alle getroffen deelnemers (N=2384) melden tezamen 3771 gebeurtenissen, verdeeld over 47 typen gebeurtenissen.

De 47 typen gebeurtenissen zijn ondergebracht in 11 hoofdcategorieën van schokkende gebeurtenissen die in het vervolg worden gebruikt, en deze worden gepresenteerd in tabel 2. De aantallen en percentages in tabel 2 zijn gebaseerd op de gewogen sample, om een zo zuiver mogelijke schatting te krijgen. In tabel 2 zijn ook de 95% betrouwbaarheidsintervallen opgenomen [95% CI] waarmee geschat kan worden in hoeverre bepaalde gebeurtenissen bij personen van 18 jaar en ouder voorkomen, en in hoeverre bepaalde gebeurtenissen meer of minder stress geven dan andere gebeurtenissen. Daar waar betrouwbaarheidsintervallen van ervaren stress overlappen, zijn de verschillen in percentages niet significant.

Uit tabel 2 blijkt dat circa 40% één of meerdere schokkende gebeurtenissen⁶ heeft meegemaakt in de afgelopen 12 maanden (inclusief life-events). In totaal zijn 770 personen (13,1% van het totaal) in het afgelopen jaar met serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld), verkeersongeval, andere ongeval/ramp, fysiek (seksueel) geweld, diefstal/oplichting, online diefstal/oplichting (via internet) en/of medisch ongeval/fout geconfronteerd geweest. Van de deze 770 slachtoffers hebben 170 (22%) twee of meer verschillende categorieën of type gebeurtenissen. In de vragenlijst is niet per specifieke gebeurtenis nagevraagd hoe vaak men deze gebeurtenis heeft meegemaakt in de afgelopen 12 maanden.

In tabel 2 is ook per categorie van schokkende gebeurtenissen weergegeven hoeveel stress en spanning de gebeurtenis opriep toen het gebeurde (veel of zeer veel). Gemiddeld gesproken ervaart circa een op de drie slachtoffers de (meest) schokkende ervaringen als zeer stressvol. Tabel 2 toont onder meer dat slachtoffers van fysiek (seksueel) geweld,⁷ medische ongevallen/fouten en ernstige lichamelijke ziekte, deze gebeurtenissen significant vaker als zeer stressvol ervoeren dan de meeste andere gebeurtenissen.⁸

⁶ Zoals gemeld in 3.2.2., als slachtoffers geconfronteerd waren geweest met zowel criminaliteit (geweld, bedreigingen, diefstal) of een ongeval én met ziekte of dood van een dierbare, werd aan de slachtoffers gevraagd om bij de volgende onderdelen de gebeurtenis in gedachte te nemen die te maken had met criminaliteit of ongevallen. In totaal blijkt bij 312 getroffen personen dit het geval te zijn (5,3% van alle deelnemers, 13,4% van alle getroffen personen).

⁷ De categorie fysiek geweld omvat seksueel geweld/seksueel misbruik (niet via internet), online seksueel geweld/seksueel misbruik (via internet), overval, fysiek geweld, maar niet door eigen partner, fysiek geweld door eigen partner, en geweld 'divers'.

⁸ De verschillen tussen de ongewogen en gewogen percentages (niet getoond in tabel) zijn zeer beperkt, dat wil zeggen ze verschillen niet meer dan circa 1% van elkaar. Alleen bij medische fouten/ongevallen ligt de gewogen ervaren stress wat hoger (2,4%).

In totaal hebben 36 personen te maken gehad met seksueel geweld of intimidatie in het afgelopen jaar [geweld/seksueel misbruik (niet via internet), online seksueel geweld/seksueel misbruik, of seksuele intimidatie; gewogen]. Daarvan is voor 21 personen deze gebeurtenis de (meest) schokkende gebeurtenis in de afgelopen 12 maanden (0,36%, CI=0,23-0,55). Daarvan heeft de helft deze gebeurtenis als zeer stressvol ervaren (CI=29,92-70,07).

Concrete aantallen

Wanneer de percentages uit tabel 2 worden omgerekend naar de totale volwassen bevolking, dan wordt duidelijk dat het om aanzienlijke aantallen gaat. Wat de categorieën serieuze bedreigingen tot medisch ongeval/fout betreft (13.1%) komen we tot de volgende schatting: minimaal circa 1.7 miljoen volwassenen zouden in de afgelopen 12 maanden hierdoor (een of meerdere malen) getroffen zijn geweest. Los van hoe ingrijpend of stressvol men de gebeurtenissen vond, blijken bijvoorbeeld minimaal circa 405.000 Nederlanders met serieuze bedreigingen (zonder fysiek geweld) te maken hebben gehad in de afgelopen 12 maanden, minimaal circa 380.000 volwassenen met verkeersongevallen, en minimaal 230.000 volwassenen met fysiek (seksueel) geweld. Voor alle duidelijkheid: een deel van de getroffenenen heeft 2 of meer gebeurtenissen meegemaakt waardoor deze aantallen niet opgeteld mogen worden.

Tabel 2 Frequentie schokkende ervaringen in afgelopen 12 maanden (N=5879)

	N	Schokkende gebeurtenissen in afgelopen 12 maanden									
		Aantallen			meegemaakte/meest schokkende ¹			zeer stressvol ²			
		keer genoem	n	%	[95% CI]	n	%	[95% CI]	n	%	[95% CI]
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden ³	5879	3495	3495	59,4	[58,2 - 60,7]	n.v.t.				n.v.t.	
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	5879	221	199	3,4	[3,0 - 3,9]	140	2,4	[2,0 - 2,8]	46	32,9	[25,6 - 41,0]
Verkeersongevallen	5879	185	185	3,1	[2,7 - 3,6]	150	2,6	[2,2 - 3,0]	47	31,3	[24,5 - 39,1]
Andere ongevallen/rampen	5879	97	88	1,5	[1,2 - 1,8]	55	0,9	[0,7 - 1,2]	20	36,4	[24,9 - 49,6]
Fysiek (seksueel) geweld	5879	152	118	2,0	[1,7 - 2,4]	84	1,4	[1,2 - 1,8]	48	57,1	[46,5 - 67,2]
Diefstal/oplichting	5879	204	191	3,2	[2,8 - 3,7]	148	2,5	[2,1 - 2,9]	35	23,6	[17,5 - 31,1]
Online diefstal/oplichting (via internet)	5879	141	141	2,4	[2,0 - 2,8]	107	1,8	[1,5 - 2,2]	22	20,6	[14,0 - 29,2]
Medisch ongeval/fout	5879	105	105	1,8	[1,5 - 2,2]	84	1,4	[1,2 - 1,8]	56	66,7	[56,1 - 75,8]
Ernstige lichamelijke ziekte	5879	226	220	3,7	[3,3 - 4,3]	124	2,1	[1,8 - 2,5]	68	54,8	[46,1 - 63,3]
Dood dierbare	5879	1641	1370	23,3	[22,2 - 24,4]	1091	18,6	[17,6 - 19,6]	326	29,9	[27,2 - 32,7]
Dood collega	5879	389	397	6,8	[6,1 - 7,4]	182	3,1	[2,7 - 3,6]	19	10,4	[6,8 - 15,7]
Rest-categorie overig life-events	5879	410	410	7,0	[6,4 - 7,7]	219	3,7	[3,3 - 4,2]	144	65,8	[59,2 - 71,7]
Totaal	n.v.t.	3771	3424			2.384			831	34,9	[33,0 - 36,8]

Noot: Aantallen en percentages na weging.

¹ Aantallen en percentages van deelnemers die betreffende schokkende gebeurtenissen hebben meegemaakt.

² Aantallen en percentages van getroffenen van wie betreffende gebeurtenissen hebben meegemaakt/de meest schokkende waren.

³ Daarmee wordt bedoeld: niet slachtoffer geworden van bedreiging, ongeval, fysiek (seksueel) geweld, diefstal/oplichting, medisch ongeval/fout, en niet getroffen door een ernstige ziekte of de dood van een dierbare of collega, of andere life-events.

Keer genoemd: sommige categorieën bestaan uit verschillende ervaringen van de betreffende categorie. Bij sommige categorieën is de n kleiner dan de het "aantal keren" omdat slachtoffers of andere getroffenen meerdere ervaringen hebben die tot die categorie behoren.

5.3 Functioneren en gebruik professionele hulp

Met welke problemen kampen slachtoffers meer dan niet-slachtoffers? Wat zijn de verschillen in problemen en gebruik van professionals tussen niet-slachtoffers en verschillende groepen slachtoffers?

Problemen op diverse vlakken

In tabel 3 is per groep van slachtoffers weergegeven hoeveel procent momenteel te kampen heeft met problemen op diverse vlakken, variërend van problemen op lichamelijk vlak tot problemen op juridisch vlak. De antwoorden zijn gebaseerd op ja/nee vragen. Daarnaast is berekend hoeveel procent kampt met drie of meer problemen, ongeacht het vlak waarop deze problemen zich voordoen. Wat deze laatste percentages betreft, zijn ook de betrouwbaarheidsintervallen weergegeven waarmee bepaald kan worden welke onderscheiden groepen van elkaar afwijken op dit punt.⁹

Tabel 3 Problemen van slachtoffers en niet-slachtoffers op diverse vlakken

	N	Problemen							
		Lichamelijk %	Psychisch %	Geloof %	Werk %	Gezin/partner %	Financieel %	Administratief %	Juridisch %
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3495	29,6	10,6	1,6	5,4	6,6	6,4	2,9	1,2
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	140	45,7	20,1	4,3	15,7	22,1	15,1	7,9	10,8
Verkeersongevallen	150	41,3	12,7	0,0	15,3	8,7	16,7	8,7	4,7
Andere ongevallen/rampen	56	48,2	25,5	7,3	14,5	16,4	19,6	16,4	1,8
Fysiek (seksueel) geweld	83	51,8	39,3	4,8	20,5	35,7	34,5	14,3	10,8
Diefstal/oplichting	149	37,6	16,1	2,7	6,8	18,2	18,2	8,1	5,4
Online diefstal/oplichting (via internet)	107	40,2	19,4	3,7	7,4	5,6	10,3	9,3	1,9
Medisch ongeval/fout	85	70,6	21,4	6,0	13,1	16,5	20,2	9,5	3,6
Ernstige lichamelijke ziekte	124	75,0	18,7	3,2	5,7	11,3	10,5	3,2	1,6
Dood dierbare	1091	36,4	10,0	2,0	4,6	7,2	6,5	3,7	1,1
Dood collega	182	37,9	9,9	3,8	7,7	7,1	7,7	3,8	1,1
Rest categorie overig life-events	219	36,5	21,5	4,1	11,0	20,5	11,4	7,3	2,7
Totaal	5881	34,5	12,3	2,1	6,5	8,7	8,3	4,1	1,8

Noot: Aantallen en percentages na weging

De meeste percentages in tabel 3 spreken voor zich. Vanwege de omvang van de tabel zijn de betrouwbaarheidsintervallen in bijlage A.2 opgenomen. Het algemene patroon is dat met name bij slachtoffers van bedreigingen, ongevallen, geweld, (online) diefstal, medische fouten en andere life-events, problemen uit tabel 4 significant vaker voorkomen dan bij niet-slachtoffers. Alleen wat problemen met het geloof betreft, zijn de verschillen tussen slachtoffers en niet-slachtoffers minimaal. In hoeverre de onderscheiden slachtoffergroepen onderling van elkaar verschillen op deze punten, kan opgemaakt worden uit bijlage A.2.

⁹ Voor de afzonderlijke problemen is dat hier achterwege gelaten om de omvang van de tabel te beperken.

Uit tabel 4 blijkt verder dat slachtoffers van geweld en ongevallen (inclusief bedreigingen), ernstige lichamelijke ziekte en overige life-events, significant vaker met drie of meer problemen op verschillende vlakken kampen dan niet-slachtoffers. Nabestaanden wijken op dit punt niet af van niet-slachtoffers: de betrouwbaarheidsintervallen overlappen.

Tabel 4 Percentage van slachtoffers en niet-slachtoffers dat drie of meer problemen heeft

	N	problemen		
		Percentage mensen dat 3 of meer problemen heeft		
		n	%	[95% CI]
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3495	184	5,3	[4,6 - 6,1]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	140	31	22,1	[16,1 - 29,7]
Verkeersongevallen	150	22	14,7	[9,9 - 21,2]
Andere ongevallen/rampen	56	13	23,2	[14,1 - 35,8]
Fysiek (seksueel) geweld	83	38	45,8	[35,5 - 56,5]
Diefstal/oplichting	149	18	12,2	[7,8 - 18,3]
Online diefstal/oplichting (via internet)	107	13	12,0	[7,2 - 19,7]
Medisch ongeval/fout	85	21	25,0	[16,8 - 34,8]
Ernstige lichamelijke ziekte	124	14	11,3	[6,8 - 18,1]
Dood dierbare	1091	62	5,7	[4,5 - 7,2]
Dood collega	182	14	7,7	[4,6 - 12,5]
Rest categorie overig life-events	219	31	14,2	[10,2 - 19,4]
Totaal	5881	277	7,8	[4,2 - 5,3]

Noot: Aantallen en percentages na weging

Psychische problemen, PTSS-symptomen en zelfredzaamheid

Verder zijn aan de deelnemers vragen gesteld over meer specifieke psychische klachten, namelijk angst en depressieve klachten, posttraumatische stress-symptomen (PTSS-symptomen) en zelfredzaamheid. Voor deze studie zijn de scores op de daarvoor gebruikte vragenlijsten hercodeerd in relatief lage en hoge scores. In tabel 5 zijn de percentages weergegeven van de onderscheiden groepen slachtoffers en niet-slachtoffers met relatief veel psychische klachten (angst en depressieve klachten tezamen genomen), relatief veel PTSS-symptomen en een relatief geringe zelfredzaamheid.¹⁰

Uit tabel 5 blijkt onder meer dat slachtoffers van bedreigingen, fysiek (seksueel) geweld en van een medisch ongeval/fout, en slachtoffers van andere life-events, significant vaker psychische klachten hebben dan mensen die in de afgelopen 12 maanden geen schokkende gebeurtenissen hebben meegemaakt. Wat PTSS-symptomen betreft, blijken (eveneens) slachtoffers van bedreigingen, fysiek (seksueel) geweld en van een ernstige lichamelijke ziekte significant vaker hoog te scoren op PTSS-symptomen dan andere groepen slachtoffers. Wat de geringe zelfredzaamheid betreft, blijken slachtoffers van fysiek (seksueel) geweld het vaakst hoog te scoren.

¹⁰ Voor de bepaling van de cut-offs is gekozen voor de score waarboven (circa) 20% van de hoogste scores zich bevinden.

Tabel 5 Psychische klachten, PTSS-symptomen en zelfredzaamheid

	n	Psychische klachten (MHI-5)	
		%	[95% CI]
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3157	602	19,1 [17,7 - 20,5]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	139	45	32,4 [25,2 - 40,5]
Verkeersongevallen	150	33	22,0 [16,1 - 29,3]
Andere ongevallen/rampen	55	14	25,5 [15,8 - 38,3]
Fysiek (seksueel) geweld	83	51	61,4 [50,7 - 71,2]
Diefstal/oplichting	148	34	23,0 [16,9 - 30,4]
Online diefstal/oplichting (via internet)	106	18	17,0 [11,0 - 25,3]
Medisch ongeval/fout	81	38	46,9 [36,4 - 57,7]
Ernstige lichamelijke ziekte	123	46	37,4 [29,4 - 46,2]
Dood dierbare	1087	235	21,6 [19,3 - 24,2]
Dood collega	182	28	15,4 [10,9 - 21,3]
Rest categorie overig life-events	217	82	37,8 [31,6 - 44,4]
Totaal	5528	1226	22,2 [21,1 - 23,3]
			<u>PTSS klachten (PCL5-8)</u>
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	140	47	33,6 [26,3 - 41,7]
Verkeersongevallen	150	22	14,7 [9,9 - 21,2]
Andere ongevallen/rampen	55	8	14,5 [7,6 - 26,2]
Fysiek (seksueel) geweld	84	40	47,6 [37,3 - 58,2]
Diefstal/oplichting	148	18	12,2 [7,8 - 18,4]
Online diefstal/oplichting (via internet)	106	14	13,2 [8,0 - 21,0]
Medisch ongeval/fout	84	29	34,5 [25,2 - 45,2]
Ernstige lichamelijke ziekte	124	46	37,1 [29,1 - 45,9]
Dood dierbare	1087	171	15,7 [13,7 - 18,0]
Dood collega	182	12	6,6 [3,8 - 11,2]
Rest categorie overig life-events	218	58	26,6 [21,2 - 32,8]
Totaal	2378	465	19,6 [18,0 - 21,2]
			<u>geringe zelfredzaamheid</u>
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	140	27	19,3 [13,6 - 26,6]
Verkeersongevallen	150	17	11,3 [7,2 - 17,4]
Andere ongevallen/rampen	55	8	14,5 [7,6 - 26,2]
Fysiek (seksueel) geweld	84	32	38,1 [28,4 - 48,8]
Diefstal/oplichting	149	16	10,7 [6,7 - 16,7]
Online diefstal/oplichting (via internet)	106	11	10,4 [5,9 - 17,6]
Medisch ongeval/fout	83	19	22,9 [15,2 - 33,0]
Ernstige lichamelijke ziekte	124	38	30,6 [23,2 - 39,2]
Dood dierbare	1088	185	17,0 [14,9 - 19,4]
Dood collega	182	21	11,5 [7,7 - 17,0]
Rest categorie overig life-events	218	41	18,8 [14,2 - 24,5]
Totaal	2379	415	17,4 [16,0 - 19,0]

Noot: Aantallen en percentages na weging. De gegevens over psychische klachten bij de niet-slachtoffers zijn afkomstig van de Health Study, uitgevoerd in november-december 2017.

Gebruik professionele hulpverleners

Vervolgens is onderzocht in welke mate slachtoffers en niet-slachtoffers verschillen in de mate waarin zij professionele hulp krijgen *als zij kampen met problemen* op de in tabel 6 genoemde vlakken. Vanwege de aantallen slachtoffers met problemen per type gebeurtenis zijn slachtoffers van geweld en ongevallen (inclusief bedreigingen en diefstal) tezamen genomen, en zijn slachtoffers van een ernstige ziekte en nabestaanden tezamen genomen. De groep slachtoffers voor wie een andere life-event de meeste schokkende ervaring was, is hier buiten de analyse gelaten. De resultaten staan in tabel 6.

Uit tabel 6 blijkt dat, afhankelijk van de aard van de problemen, een variabele groep aangeeft dat zij toch geen behoefte heeft aan hulp. Bij lichamelijke en psychische problemen blijkt de afwezigheid van de behoefte aan professionele hulp rondom de 20% te liggen. Bij juridische problemen ligt dat percentage (nog) lager. Verder blijkt dat niet-slachtoffers en slachtoffers, als zij kampen met psychische problemen, problemen met geloof, werk, gezin/partner, administratieve of juridische problemen, ten tijde van het onderzoek in gelijke mate gebruik maken van de betreffende professionele hulpverlening.

Tabel 6 Frequentie gebruik professionele hulp bij problemen op diverse vlakken

	N ^{problemen}	Professionele hulp		
		geen behoefte aan hulp voor deze problemen %	Krijgt hulp voor deze problemen %	Krijgt geen hulp voor deze problemen ¹ %
Lichamelijk problemen				
-geen ervaringen in de afgelopen 12 maanden	1037	24,7	54,7	20,6 ***
-slachtoffers geweld, diefstal en ongevallen	354	16,4	55,4	28,2
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	489	21,7	62,0	16,3
Psychische problemen				
-geen ervaringen in de afgelopen 12 maanden	369	23,6	45,3	31,2
-slachtoffers geweld, diefstal en ongevallen	157	16,6	49,0	34,4
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	132	21,9	51,7	26,5
Problemen met geloof				
-geen ervaringen in de afgelopen 12 maanden	56	64,3	3,6	32,1
-slachtoffers geweld, diefstal en ongevallen	29	51,7	10,3	37,9
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	25	59,4	6,3	34,4
Problemen met werk				
-geen ervaringen in de afgelopen 12 maanden	187	45,5	16,0	38,5
-slachtoffers geweld, diefstal en ongevallen	100	40,0	21,0	39,0
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	58	30,0	28,6	41,4
Problemen in gezin/met partner				
-geen ervaringen in de afgelopen 12 maanden	231	45,5	19,5	35,1
-slachtoffers geweld, diefstal en ongevallen	130	38,5	27,7	33,8
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	93	40,0	23,8	36,2
Financiële problemen				
-geen ervaringen in de afgelopen 12 maanden	226	47,8	13,7	38,5 *
-slachtoffers geweld, diefstal en ongevallen	142	33,1	22,5	44,4
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	84	48,5	13,4	38,1
Administratieve problemen				
-geen ervaringen in de afgelopen 12 maanden	102	35,3	18,6	46,1
-slachtoffers geweld, diefstal en ongevallen	74	29,7	27,0	43,2
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	45	38,5	23,1	38,5
Juridische problemen				
-geen ervaringen in de afgelopen 12 maanden	42	19,0	42,9	38,1
-slachtoffers geweld, diefstal en ongevallen	47	14,9	46,8	38,3
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	13	13,3	40,0	46,7

¹ Zou hier wel professionele hulp voor kunnen gebruiken, maar doet het niet; kan hier geen geschikte professionele hulp voor vinden / krijgen; kan hier geen geschikte professionele hulp voor betalen.

* p <0.05 *** p<0.001

Noot: Aantallen en percentages na weging

Geweld en ongevallen is inclusief bedreigingen en online diefstal

Bij lichamelijke problemen melden slachtoffers van geweld en ongevallen minder vaak dat zij geen behoefte hebben aan hulp daarvoor. Verder blijkt dat als sprake is van financiële problemen, slachtoffers van geweld en ongevallen vaker daarvoor hulp ontvangen dan anderen.

5.4 Sociale steun

Welke slachtoffergroepen ontberen sociale steun: wat zijn de verschillen in sociale steun tussen niet-slachtoffers en verschillende groepen slachtoffers?

Aan alle deelnemers zijn vragen gesteld over in hoeverre zij een gebrek aan steun ervaren. Voor deze studie is een onderscheid gemaakt tussen deelnemers die een relatief groot gebrek aan steun ervaren en zij die geen groot gebrek ervaren. De cut-off scores zijn gebaseerd op de scores van de circa 20% met de laagste scores op waarderingsteun (gebrek: totaal scores ≤ 14) en laagste scores op emotionele steun (gebrek: totaal scores ≤ 19). Voor 1-item variabele "luisterend oor", zijn de eerste twee antwoorden tezamen genomen, en gebruikt als indicator voor een gebrek aan een luisterend oor (circa 25% valt in deze categorie).

In tabel 7 zijn de resultaten weergegeven voor de 12 onderscheiden subgroepen, inclusief de 95% betrouwbaarheidsintervallen. Uit deze tabel blijkt dat slachtoffers van serieuze bedreigingen, fysiek (seksueel) geweld en medische fouten/ongeval in de afgelopen 12 maanden, significant vaker te maken hebben met een gebrek aan emotionele steun en een luisterend oor dan niet-slachtoffers. Slachtoffers die een dierbare of collega hebben verloren wijken op deze punten niet significant af van niet-slachtoffers. Slachtoffers van andere ongevallen en ernstige lichamelijke ziekten hebben ook significant vaker te maken met een gebrek aan waarderingsteun en emotionele steun dan niet-slachtoffers.

Wat de slachtoffers van serieuze bedreigingen tot en met medische fouten/ongevallen betreft, uit tabel 7 blijkt dat zij onderling niet of nauwelijks onderling significant verschillen.

Tabel 7 Gebrek aan sociale steun slachtoffers en niet-slachtoffers

	N	Gebrek emotionele steun		
		n	%	[95% CI]
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3494	695	19,9	[18,6 - 21,2]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	140	45	32,1	[25,0 - 40,3]
Verkeersongevallen	150	40	26,7	[20,2 - 34,3]
Andere ongevallen/rampen	55	14	25,5	[15,8 - 38,3]
Fysiek (seksueel) geweld	84	34	40,5	[30,6 - 51,2]
Diefstal/oplichting	148	34	23,0	[16,9 - 30,4]
Online diefstal/oplichting (via internet)	107	28	26,2	[18,8 - 35,2]
Medisch ongeval/fout	84	28	33,3	[24,2 - 43,9]
Ernstige lichamelijke ziekte	123	36	29,3	[22,0 - 37,8]
Dood dierbare	1091	209	19,2	[16,9 - 21,6]
Dood collega	182	31	17,0	[12,3 - 23,2]
Rest categorie overig life-events	219	58	26,5	[21,1 - 32,7]
Totaal	5877	1252	21,3	[20,3 - 22,4]
				<u>Gebrek waarderingssteun</u>
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3495	620	17,7	[16,5 - 19,0]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	139	28	20,1	[14,3 - 27,6]
Verkeersongevallen	150	28	18,7	[13,2 - 25,7]
Andere ongevallen/rampen	55	19	34,5	[23,4 - 47,7]
Fysiek (seksueel) geweld	84	32	38,1	[28,4 - 48,8]
Diefstal/oplichting	148	36	24,3	[18,1 - 31,8]
Online diefstal/oplichting (via internet)	107	24	22,4	[15,6 - 31,2]
Medisch ongeval/fout	84	29	34,5	[25,2 - 45,2]
Ernstige lichamelijke ziekte	124	28	22,6	[16,1 - 30,7]
Dood dierbare	1091	177	16,2	[14,2 - 18,5]
Dood collega	182	26	14,3	[9,9 - 20,1]
Rest categorie overig life-events	219	44	20,1	[15,3 - 25,9]
Totaal	5878	1091	18,6	[17,6 - 19,6]
				<u>gebrek luisterend oor</u>
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3495	881	25,2	[23,8 - 26,7]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	140	51	36,4	[28,9 - 44,7]
Verkeersongevallen	150	40	26,7	[20,2 - 34,3]
Andere ongevallen/rampen	55	21	38,2	[26,5 - 51,4]
Fysiek (seksueel) geweld	84	37	44,0	[33,9 - 54,7]
Diefstal/oplichting	149	45	30,2	[23,4 - 38,0]
Online diefstal/oplichting (via internet)	107	26	24,3	[17,2 - 33,2]
Medisch ongeval/fout	84	35	41,7	[31,7 - 52,3]
Ernstige lichamelijke ziekte	123	40	32,5	[24,9 - 41,2]
Dood dierbare	1091	270	24,7	[22,3 - 27,4]
Dood collega	182	37	20,3	[15,1 - 26,8]
Rest categorie overig life-events	219	66	30,1	[24,4 - 36,5]
Totaal	5879	1549	26,3	[25,2 - 27,5]

Noot: Aantallen en percentages na weging

5.5 Erkenning

Welke slachtoffers krijgen weinig erkenning: wat zijn de verschillen in erkenning tussen verschillende groepen slachtoffers?

De vragen over geboden erkenning zijn alleen gesteld aan deelnemers die in de afgelopen 12 maanden slachtoffers zijn geweest. Voor slachtoffers die in de afgelopen 12 maanden meerdere gebeurtenissen hebben meegemaakt, hebben de antwoorden over de geboden erkenning betrekking op de voor hen (meest) schokkende gebeurtenis.

Alvorens de resultaten te presenteren, wordt eerst een kort overzicht geboden over in hoeverre slachtoffers met anderen hebben gesproken over de schokkende gebeurtenis. Immers, als mensen in de omgeving geen weet hebben van wat is gebeurd, dan kunnen zij in principe ook geen erkenning en begrip tonen aan de slachtoffers.

Van alle slachtoffers meldt circa 4% dat zij niet met anderen hebben gesproken over hetgeen zij hebben meegemaakt. Bij slachtoffers van serieuze bedreigingen (10,7%) en fysiek (seksueel) geweld (10,8%) komt dat relatief het vaakst voor: de betrouwbaarheidsintervallen met die van de andere slachtoffers overlappen niet, met uitzondering van degenen die een collega hebben verloren (7,7%). In bijlage A.3 staan de resultaten per groep gedetailleerd weergegeven.

Aan de slachtoffers die niet met anderen hebben gesproken over de meegemaakte gebeurtenis, is gevraagd of anderen mogelijk kennis hebben over hetgeen zij hebben meegemaakt. Aan deelnemers die met anderen hebben gesproken over de gebeurtenis of slachtoffers die weten dat anderen kennis ervan hebben, zijn de vragen over erkenning gesteld¹¹. De resultaten staan in tabel 8. De cut-off scores zijn gebaseerd op de scores van de circa 20% met de laagste scores op erkenning (gebrek: totaal scores ≤ 14), begrip en steun omgeving (gebrek: totaal scores ≤ 11) en begrip en steun familie (gebrek: totaal scores ≥ 16).

¹¹ Dit verklaart waarom de aantallen (N) per groep getroffen in tabel 8 iets lager zijn dan in tabel 7.

Tabel 8 Erkenning en begrip voor slachtoffers

	N	weinig erkenning		
		n	%	[95% CI]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	129	40	31,0	[23,7 - 39,4]
Verkeersongevallen	147	18	12,2	[7,9 - 18,5]
Andere ongevallen/rampen	55	9	16,4	[8,9 - 28,3]
Fysiek (seksueel) geweld	75	35	46,7	[35,8 - 57,8]
Diefstal/oplichting	146	19	13,0	[8,5 - 19,4]
Online diefstal/oplichting (via internet)	100	13	13,0	[7,8 - 21,0]
Medisch ongeval/fout	82	33	40,2	[30,3 - 51,1]
Ernstige lichamelijke ziekte	124	61	49,2	[40,6 - 57,9]
Dood dierbare	1080	172	15,9	[13,9 - 18,2]
Dood collega	172	24	14,0	[9,6 - 19,9]
Rest categorie overig life-events	216	48	22,2	[17,2 - 28,2]
Totaal	2326	472	20,3	[18,7 - 22,0]
		<u>Weinig steun en begrip vanuit omgeving</u>		
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	129	34	26,4	[19,5 - 34,6]
Verkeersongevallen	148	29	19,6	[14,0 - 26,7]
Andere ongevallen/rampen	54	12	22,2	[13,2 - 34,9]
Fysiek (seksueel) geweld	75	25	33,3	[23,7 - 44,6]
Diefstal/oplichting	147	40	27,2	[20,7 - 34,9]
Online diefstal/oplichting (via internet)	100	27	27,0	[19,3 - 36,4]
Medisch ongeval/fout	82	15	18,3	[11,4 - 28,0]
Ernstige lichamelijke ziekte	124	15	12,1	[7,5 - 19,0]
Dood dierbare	1080	183	16,9	[14,8 - 19,3]
Dood collega	173	47	27,2	[21,1 - 34,2]
Rest categorie overig life-events	216	45	20,8	[16,0 - 26,7]
Totaal	2328	472	20,3	[18,7 - 22,0]
		<u>Weinig steun en begrip vanuit familie</u>		
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	89	27	30,3	[21,8 - 40,5]
Verkeersongevallen	105	24	22,9	[15,9 - 31,8]
Andere ongevallen/rampen	38	2	5,3	[1,5 - 17,3]
Fysiek (seksueel) geweld	54	22	40,7	[28,7 - 54,0]
Diefstal/oplichting	93	14	15,1	[9,2 - 23,7]
Online diefstal/oplichting (via internet)	48	3	6,3	[2,1 - 16,8]
Medisch ongeval/fout	72	19	26,4	[17,6 - 37,6]
Ernstige lichamelijke ziekte	115	29	25,2	[18,2 - 33,9]
Dood dierbare	860	107	12,4	[10,4 - 14,8]
Dood collega	105	12	11,4	[6,7 - 18,9]
Rest categorie overig life-events	168	30	17,9	[12,8 - 24,3]
Totaal	1747	289	16,5	[14,9 - 18,4]

Noot: Aantallen en percentages na weging, en van slachtoffers die met 1 of meerdere mensen gesproken hebben over hun getroffen zijn/hun ervaring, of die hebben aangegeven dat anderen ervan weet hebben.

Wat de ervaren erkenning betreft, zoals de indruk dat anderen niet begrijpen wat men heeft meegemaakt of dat anderen geen begrip hebben voor wat men is overkomen, blijken slachtoffers van fysiek (seksueel) geweld significant vaker een gebrek eraan te ervaren dan andere groepen slachtoffers. Uitzonderingen zijn slachtoffers van serieuze bedreigingen en slachtoffers van een ernstige lichamelijke ziekte.

Wat steun en begrip vanuit de omgeving betreft, wijken de onderscheiden groepen statistisch gezien onderling minder vaak af. Getroffenen van een ernstige ziekte en dood van een dierbare, ervaren significant minder vaak een gebrek aan begrip en steun vanuit de omgeving dan slachtoffers van serieuze bedreigingen, fysiek (seksueel) geweld en online diefstal en oplichting.

Wederom blijken slachtoffers van fysiek (seksueel) geweld ten opzichte van alle andere groepen slachtoffers het vaakst een gebrek aan begrip en steun, ditmaal vanuit de familie, te ervaren.¹² Statistisch gezien wijken slachtoffers van bedreigingen, verkeersongevallen, diefstal/oplichting, medische fouten/ongevallen en ernstige lichamelijke ziekte, en overige life-events niet af.

¹² Vanwege het feit dat niet iedereen familie heeft, zijn de aantallen waarover de analyses zijn uitgevoerd kleiner dan bij erkenning en begrip en steun vanuit de familie.

5.6 Slachtoffers in naaste omgeving en beelden behoeften slachtoffers

Hebben slachtoffers lotgenoten in hun naaste omgeving: In hoeverre hebben slachtoffers en niet-slachtoffers mensen in hun directe omgeving die ook slachtoffers zijn geworden? Welke beelden heeft met over slachtoffers: Hoe kijken slachtoffers en niet-slachtoffers naar de steun en hulp aan slachtoffers in hun naaste omgeving?

Onderzocht is in hoeverre mensen met wie slachtoffers en niet-slachtoffers omgaan, in de afgelopen 12 maanden (ook) zijn getroffen door schokkende gebeurtenissen in de afgelopen 12 maanden (althans daar weet van hebben). Over de gehele groep heeft 2,4% mensen in de eigen omgeving die getroffen zijn door geweld/inbraak/overval/seksueel geweld of misbruik, circa 2% door ongevallen/brand of ramp, 14,5% door ernstige ziekte/ernstige besmetting of medische fout, 0,8% door oplichting/internet fraude, bijna 23% door de dood van een dierbare (bv. partner, familie, vriend, collega), en bijna 3,5% door andere ingrijpende gebeurtenissen. Slachtoffers blijken significant vaker mensen in hun omgeving te kennen die ook getroffen zijn, dan niet-slachtoffers (zie bijlage A.4 voor een gedetailleerd overzicht).

Aansluitend is onderzocht hoe slachtoffers en niet-slachtoffers oordelen over de behoeften van slachtoffers. De resultaten zijn opgenomen in tabel 9.

Tabel 9 Oordelen slachtoffers en niet-slachtoffers over steun aan slachtoffers, opgesplitst naar hoeveel mensen in eigen omgeving getroffen zijn in afgelopen 12 maanden

Slachtoffer(s) in omgeving	Vooral behoefte steun aan familie en vrienden				Steun kan beste door professionals worden gegeven		
	N	n	%	[95% CI]	n	%	[95% CI]
Niemand in omgeving							
-geen ervaringen in afgelopen 12 maanden	1955	1551	79,3	77,5 - 81,1]	855	43,7	[41,5 - 45,9]
-slachtoffers geweld, diefstal en ongevallen	234	192	82,1	76,6 - 86,4]	87	37,3	[31,4 - 43,7]
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	455	392	86,2	82,7 - 89,0]	149	32,7	[28,6 - 37,2]
<i>-sub-totaal</i>	2644	2135	80,7	79,2 - 82,2]	1091	41,3	[39,4 - 43,2]
Eén persoon							
-geen ervaringen in afgelopen 12 maanden	601	524	87,2	84,3 - 89,6]	217	36,0	[32,3 - 40,0]
-slachtoffers geweld, diefstal en ongevallen	116	94	81,0	73,0 - 87,1]	30	25,9	[18,8 - 34,5]
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	211	200	94,8	90,9 - 97,1]	50	23,7	[18,5 - 29,9]
<i>-sub-totaal</i>	928	818	88,1	85,9 - 90,1]	297	32,0	[29,1 - 35,0]
Meerdere personen							
-geen ervaringen in afgelopen 12 maanden	549	443	80,7	77,2 - 83,8]	152	27,7	[24,1 - 31,6]
-slachtoffers geweld, diefstal en ongevallen	264	228	86,4	81,7 - 90,0]	68	25,8	[20,9 - 31,4]
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	490	439	89,6	86,6 - 92,0]	89	18,2	[15,0 - 21,8]
<i>-sub-totaal</i>	1303	1110	85,2	83,2 - 87,0]	309	23,7	[21,5 - 26,1]

Noot: Aantallen en percentages na weging
Geweld en ongevallen is inclusief bedreigingen en online diefstal

Voor de analyses zijn de onderscheiden groepen, zoals in tabel 6, ingedeeld in drie groepen te weten niet-slachtoffers, slachtoffers van geweld, diefstal en ongevallen, en getroffen van een ernstige ziekte of het verlies van een dierbaren of collega's. De groep "overige life-events" is hier net zoals in tabel 6 buiten beschouwing gelaten. Deelnemers die aangaven niet te weten of mensen in omgeving slachtoffers zijn geweest, zijn eveneens buiten de tabel en analyses gelaten (N=772).

Tabel 9 toont het volgende. Over de gehele groep is ruim 80% van mening dat slachtoffers vooral behoefte hebben aan steun van familie en vrienden (81,8% mee eens of zeer mee eens). Circa een derde van alle deelnemers is van mening dat steun het beste gegeven kan worden door professionals of getrainde hulpverleners (35,2%).

Niet-slachtoffers die geen mensen in hun omgeving hebben die getroffen zijn, zijn significant (43,7%) vaker van mening dat steun het beste gegeven kan worden door professionals of getrainde hulpverleners, dan alle andere subgroepen die één of meerdere personen in hun omgeving kennen die getroffen zijn geweest. Slachtoffers en niet-slachtoffers die meerdere personen in hun omgeving hebben die getroffen zijn geweest, zijn significant minder vaak van mening dat steun het beste gegeven kan worden door professionals of getrainde hulpverleners dan hun lotgenoten die geen personen in hun omgeving hebben die slachtoffer zijn geweest.

Tabel 9 toont verder dat slachtoffers van een ernstige ziekte en nabestaanden significant vaker aangeven dat slachtoffers vooral behoefte hebben aan steun vanuit de familie dan niet-getroffenen, ongeacht of zij één of meerdere personen in hun omgeving hebben die getroffen zijn geweest.

5.7 Welke slachtoffers ervaren weinig sociale steun en erkenning?

Wat zijn de verdere kenmerken van slachtoffers die weinig steun of erkenning ervaren, en in hoeverre verschillen slachtoffers en niet-slachtoffers hierin?

De ervaren emotionele steun bij problemen is dus bij alle slachtoffers en niet-slachtoffers geïnventariseerd, terwijl erkenning voor hetgeen men heeft meegemaakt alleen bij slachtoffers is onderzocht. Deze paragraaf richt zich op slachtoffers van alleen serieuze bedreigingen, verkeersongevallen, andere ongevallen/rampen, fysiek (seksueel) geweld, (online) diefstal, oplichting en medische fouten/ongevallen, en een gematchte groep niet-slachtoffers.¹³ De andere groepen slachtoffers zijn hier buiten beschouwing gelaten.

Om de vraag te beantwoorden wat de kenmerken zijn van slachtoffers die weinig steun en erkenning ervaren, is onderzocht welke factoren prospectief een gebrek aan steun en erkenning voorspellen. Met andere woorden, in hoeverre leeftijd, geslacht, werk, burgerlijke staat, hoogst genoten opleiding, afkomst, bestaande eenzaamheid in oktober-november 2016 (T1) en psychische klachten in november-december 2016 (T2), periode waarin de (meest) schokkende gebeurtenis plaatsvond, de mate van stress gedurende de gebeurtenis, en de aard van de gebeurtenis samenhangen met wel of geen steun of erkenning krijgen. Wat emotionele steun bij problemen betreft, is dat ook onderzocht bij niet-slachtoffers om meer inzicht te krijgen in hoeverre bij slachtoffers sprake is van verschillen op dit punt. In de tabellen 10 en 11 zijn de resultaten van de multivariate logistische regressie-analyses opgenomen.¹⁴ De percentages (%) in beide tabellen hebben betrekking op de percentages deelnemers in betreffende subgroepen die een gebrek aan emotionele steun of erkenning ervaren.

In tabel 10 zijn eerst voorspellers voor emotionele steun bij niet-slachtoffers en slachtoffers onderzocht, waarbij gebruik is gemaakt van dezelfde voorspellers (step 1). Een vergelijking leert dat slachtoffers en niet-getroffenen op enkele punten van elkaar verschillen. Bij niet-slachtoffers hangt het hebben van werk positief samen met een geringer gebrek aan emotionele steun bij problemen, maar niet bij slachtoffers. Er zijn echter ook duidelijke overeenkomsten. Bij beide groepen blijkt dat naarmate eerdere eenzaamheid en psychische klachten (ruim een jaar eerder) groter waren, het gebrek aan steun ten tijde van deze studie ook groter was. Bijvoorbeeld, bij slachtoffers die eerder niet of nauwelijks psychische problemen hadden, meldt 6,2% een gebrek aan emotionele steun. Bij slachtoffers die eerder zeer veel psychische klachten hadden is dat 45,1%. Een vrijwel identiek patroon doet zich voor bij niet-slachtoffers, ook wat eenzaamheid betreft. Verder blijken allochtonen, zowel bij slachtoffers als niet-slachtoffers, vaker een gebrek aan emotionele steun te ervaren van autochtonen. Opvallend genoeg is het percentage niet-getroffen allochtonen (niet-West-Europees) met een gebrek aan emotionele steun vergelijkbaar met het percentage slachtoffers met een gebrek aan emotionele steun (respectievelijk 35,3% en 33,0%).

Tabel 10 toont verder (zie kolom step 2), dat deze resultaten niet veranderen als rekening wordt gehouden met de potentiële invloed van de kenmerken van de gebeurtenis (periode waarin het plaatsvond, mate van stress tijdens gebeurtenis, aard van de gebeurtenis). De resultaten van step 2 tonen onder meer dat slachtoffers die veel stress tijdens de gebeurtenis ervoeren, vaker een gebrek aan sociale steun melden.

¹³ Deze groep getroffen personen bestaat in totaal uit 737 personen. Op basis van de variabelen leeftijd (4 cat.), geslacht (2 cat.), werk (2 cat.), burgerlijke staat (2 cat.) en herkomst (2 cat.) zijn 64 profielen gemaakt van getroffen personen. Op basis van deze profielen is een pair-wise gematchte (ongewogen) groep van 737 niet-getroffenen samengesteld.

¹⁴ Bij de variabelen eenzaamheid en psychische klachten is een subgroep "onbekend" opgenomen. Dit betreft deelnemers die niet aan de metingen in 2016 hebben deelgenomen (o.m. nieuwe instroom).

Tabel 10 Voorspellers gebrek aan sociale steun

	Gebrek aan emotionele steun bij problemen T3				
	Niet-getroffenen (gematcht) ¹		Getroffenen serieuze bedreigingen, ongevallen, diefstal en fysiek geweld		
	(N=737)		(N=737)		
	%	step 1 AOR p	%	Step 1 AOR	Step 2 AOR
Leeftijd T3					
18-34 jaar (ref.)	18,1	1	28,6	1	1
35-49	27,6	2,18 *	31,2	1,36	1,40
50-64	20,7	1,42	26,3	1,24	1,24
65 of ouder	17,4	0,94	27,7	1,38	1,49
Geslacht					
man (ref.)	20,9	1	26,4	1	1
vrouw	20,9	1,00	30,2	0,94	0,86
Werk T3					
nee	24,1	1	31,6	1	1
ja	18,3	0,62 *	25,7	0,92	0,96
Getrouwd T3 (ref.)					
nee	24,9	1	30,9	1	1
ja	15,5	0,65 +	25,0	1,00	1,01
Hoogstgenoten opleiding T3					
lagere school, LBO (ref.)	24,5	1	32,9	1	1
MBO	22,3	0,63	32,9	1,09	1,14
HBO	18,1	0,68	25,8	0,89	0,96
Universiteit	18,7	0,72	21,9	0,67	0,75
Afkomst					
nederland (ref.)	18,8	1	24,0	1	1
west europees	23,1	1,11	33,0	1,57	1,54
niet-west europees	35,3	1,92 *	44,2	1,84 *	1,71 *
onbekend	14,7	0,56	42,4	2,20 *	2,15 +
Eenzaamheid T1					
niet-nauwelijks (ref.)	9,5	1	11,4	1	1
beetje	21,4	2,74 *	12,3	0,83	0,87
redelijk	24,4	2,54 *	27,3	1,96 *	1,85 +
zeer	42,6	4,07 *	45,1	2,97 *	2,99 *
onbekend	19,2	2,25	37,7	3,07 *	2,91 *
Psychische klachten T2					
niet of nauwelijks (ref.)	10,0	1	6,2	1	1
beetje	13,3	1,26	12,0	1,91	1,79
redelijk	26,7	2,70 *	24,3	4,40 *	4,36 *
zeer	44,8	3,83 *	45,1	8,04 *	7,28 *
onbekend	18,3	1,32	37,1	3,97 *	3,88 *
Periode gebeurtenis					
tot 2 maanden geleden (ref.)			32,4		1
3-4 maanden geleden			22,5		0,59 +
5-6 maanden geleden			22,8		0,54 *
7-12 maanden geleden			30,0		0,76
Veel stress tijdens gebeurtenis					
nee (ref.)			22,6		1
ja			39,0		1,66 *
Aard gebeurtenis					
diefstal, inbraak oplichting (ref.)			23,8		1
verkeers- en andere andere ongevallen			27,0		1,10
bedreiging en fysiek geweld			35,5		1,42
Totaal	20,9		28,4		

¹ Pairwise gematcht met getroffenen van bedreigingen en geweld met behulp van 64 profielen, gebaseerd op geslacht (2), leeftijdscategorie (4), werk (2), getrouwd (2) en herkomst (4). AOR= Adjusted Odds ratio: OR adjusted voor alle variabelen in tabel. *= significant $p < 0.05$, + = $0.05 \leq p < .10$

Noot: Resultaten zijn gebaseerd op ongewogen data

De resultaten van de analyses over voorspellers voor het ervaren gebrek aan begrip en erkenning bij slachtoffers zijn opgenomen in tabel 11, en tonen onder meer het volgende.

Wederom blijken eerdere psychische problemen samen te hangen met, in dit geval, een gebrek aan erkenning, begrip en steun vanuit de omgeving en begrip en steun vanuit de familie. Eerdere eenzaamheid blijkt niet samen te hangen met een ervaren gebrek aan steun en begrip van de familie, maar wel met een gebrek aan erkenning en begrip en steun vanuit de omgeving. Anders dan bij (algemene) emotionele steun het geval is, blijkt een gebrek aan erkenning, en begrip en steun vanuit de familie wel samen te hangen met de aard van de gebeurtenis. Met name slachtoffers van bedreigingen en fysiek (seksueel) geweld ervaren een groter gebrek hieraan dan slachtoffers van diefstal, inbraak en oplichting (gebrek erkenning is 35,1% versus 12,6%, gebrek steun familie is 33,6% versus 11,5%).

Verder blijken getroffen allochtonen vaker een gebrek aan erkenning en begrip en steun vanuit de familie te ervaren dan getroffen autochtone Nederlanders (33,3% versus 18,7%). Wat algemene erkenning betreft, is sprake van een statistische trend dat allochtone slachtoffers vaker een gebrek hieraan ervaren dan autochtonen (37,3% versus 19,9%).

Burgerlijke staat, het hebben van werk en opleidingsniveau hangen niet significant samen met een gebrek aan erkenning, begrip en steun vanuit de omgeving en familie. Maar, er is wel sprake van een statistische trend dat mensen die een half jaar of langer geleden zijn getroffen, vaker een gebrek aan erkenning en algemene steun en erkenning ervaren dan mensen die 1-2 maanden geleden zijn getroffen.

Tabel 11 Voorspellers gebrek aan erkenning en begrip

	Gebrek aan erkenning en begrip T3					
	Gebrek aan erkenning		Gebrek begrip en steun		Gebrek begrip en steun familie	
	(N=701)		(N=701)		(N=478)	
	%	AOR	%	AOR	%	AOR
Leeftijd T3						
18-34 jaar (ref.)	19,5	1	22,1	1	19,8	1
35-49	24,5	1,95 *	20,9	0,98	25,0	1,73
50-64	23,8	1,98 *	29,2	1,37	24,3	2,07 *
65 of ouder	21,2	1,63	26,0	1,17	17,7	1,17
Geslacht						
man (ref.)	19,9	1	28,6	1	21,8	1
vrouw	24,5	0,95	20,8	0,58 *	22,1	0,69
Werk T3						
nee	26,9	1	26,6	1	26,0	1
ja	18,4	0,74	23,1	0,84	18,4	0,58 +
Getrouwd T3 (ref.)						
nee	25,8	1	24,0	1	24,0	1
ja	17,6	0,75	25,6	1,19	19,4	0,83
Hoogstgenoten opleiding T3						
lagere school, LBO (ref.)	26,1	1	25,5	1	24,2	1
MBO	26,5	1,20	23,5	0,94	30,3	1,23
HBO	17,6	0,91	24,8	1,14	16,3	0,66
Universiteit	20,3	1,11	25,0	1,08	16,9	0,64
Afkoms						
nederland (ref.)	19,9	1	23,5	1	18,7	1
west europees	19,4	0,73	29,0	1,46	27,1	1,49
niet-west europees	37,3	1,77 +	25,3	1,17	33,3	2,07 *
onbekend	28,1	1,62	28,1	1,59	30,0	1,72
Eenzaamheid T1						
niet-nauwelijks (ref.)	9,0	1	17,5	1	18,2	1
beetje	11,7	0,97	15,0	0,65	15,0	0,49
redelijk	21,6	1,78	31,0	1,67 +	16,9	0,49
zeer	39,3	3,40 *	36,8	2,17 *	27,6	0,51
onbekend	26,8	4,04 *	23,4	2,08	26,2	0,85
Psychische klachten T2						
niet of nauwelijks (ref.)	9,2	1	18,3	1	6,4	1
beetje	13,6	1,37	15,9	0,89	15,3	2,67
redelijk	17,9	1,72	30,6	2,05 *	21,5	5,46 *
zeer	38,2	2,94 *	33,1	1,92 +	34,9	8,75 *
onbekend	24,8	0,99	22,6	0,94	25,3	4,21 +
Periode gebeurtenis						
tot 2 maanden geleden (ref.)	19,4	1	21,6	1	20,4	1
3-4 maanden geleden	17,5	0,95	24,1	1,21	18,9	0,96
5-6 maanden geleden	18,6	0,95	29,9	1,71 +	19,2	1,10
7-12 maanden geleden	29,2	1,62 +	25,8	1,50 +	26,2	1,51
Veel stress tijdens gebeurtenis						
nee (ref.)	15,2	1	26,2	1	17,2	1
ja	35,2	2,01 +	21,9	0,70 +	29,0	1,35
Aard gebeurtenis						
diefstal, inbraak oplichting (ref.)	12,6	1	26,9	1	11,5	1
verkeers- en andere andere ongevallen	21,7	1,74 +	19,9	0,73	21,5	2,13 *
bedreiging en fysiek geweld	35,1	3,75 +	28,8	1,26	33,6	4,35 *
Totaal	22,3		24,7		22,0	

1 AOR= Adjusted Odds ratio: OR adjusted voor alle variabelen in tabel. *= significant $p < 0.05$, + = $0.05 \leq p < .10$

Noot: Resultaten zijn gebaseerd op ongewogen data

5.8 Sociale steun geven

Verschillen slachtoffers en niet-slachtoffers in de mate waarin zij zelf steun geven, en in de samenhangen tussen steun geven enerzijds en steun krijgen en psychische problemen anderzijds?

In dit onderzoek is, zover ons bekend, voor het eerst een vragenlijst afgenomen over steun geven aan slachtoffers en niet-slachtoffers. Deze is afgenomen bij een (beperkte) groep slachtoffers en niet-slachtoffers. De psychometrische kenmerken van de nieuwe vragenlijst (PSSQ) over steun geven zijn beschreven in bijlage A.5 Deze paragraaf richt zich op slachtoffers van alleen serieuze bedreigingen, verkeersongevallen, andere ongevallen/rampen, fysiek (seksueel) geweld, (online) diefstal, oplichting en medische fouten/ongevallen, en een subgroep niet-slachtoffers.

Gebleken is dat slachtoffers van deze gebeurtenissen (N=112) statistisch gezien niet afwijken van niet-slachtoffers (N=260) in waarderingssteun die zij aan anderen geven (slachtoffers M=16,6, sd=2,37; niet-slachtoffers=17,1, sd=1,92). Hetzelfde geldt voor emotionele steun aan anderen geven: daarin verschillen beide groepen ook niet (slachtoffers M=19,8, sd=2,42; niet-slachtoffers M=20,01, sd=2,33).¹⁵

De samenhangen (correlaties) tussen het bieden van steun en de andere studievariabelen, zijn weergegeven in tabel 12. In de tabel zijn de samenhangen separaat voor de slachtoffers en niet-slachtoffers weergegeven. Eveneens is getoetst of de correlaties afwijken tussen de slachtoffers en niet-slachtoffers (met uitzondering van PTSS klachten, zelfredzaamheid, erkenning en begrip die alleen bij slachtoffers zijn geïnventariseerd).

Tabel 12 Samenhangen tussen waarderings- en emotionele steun geven en andere studie- variabelen

	waarderingssteun geven							emotionele steun geven						
	Niet-slachtoffers			Slachtoffers			Verschil r (Fisher Z)	Niet-slachtoffers			Slachtoffers			Verschil r (Fisher Z)
	r	p	n	r	p	n		r	p	n	r	p	n	
PTSS symptomen T3	.			-0,07	0,44	112		.			-0,02	0,82	112	
Psychische klachten T3 ¹	-0,10	0,10	260	-0,16	0,09	112	n.b.	-0,10	0,09	260	-0,15	0,12	112	n.b.
Zelfredzaamheid T3	.			0,25	0,01	112		.			0,28	0,00	112	
Waarderingssteun	0,45	0,00	260	0,34	0,00	112	0,25	0,44	0,00	260	0,27	0,00	112	0,09
Emotionele steun	0,36	0,00	260	0,17	0,07	112	0,07	0,36	0,00	260	0,20	0,03	112	0,13
Gebrek luisterend oor	0,26	0,00	260	0,08	0,41	112	0,10	0,21	0,00	260	0,04	0,69	112	0,13
Erkenning	.			0,04	0,71	105		.			0,01	0,89	105	
Begrip en steun omgeving	.			0,09	0,37	105		.			0,08	0,42	105	
Begrip en steun familie	.			-0,16	0,20	70		.			-0,19	0,12	70	
Psychische klachten T2	-0,05	0,49	204	0,03	0,78	77	n.b.	0,03	0,63	204	-0,07	0,56	77	n.b.
Eenzaamheid T2	0,10	0,16	210	0,05	0,64	82	n.b.	0,05	0,50	210	0,08	0,46	82	n.b.

Noot: Resultaten gebaseerd op ongewogen data. P waarde = p-waarde van tweezijdige toetsing.

¹ Bij getroffen en is gebruik gemaakt van de gegevens van de Health study 2017

n.b. = niet berekend omdat beide correlaties niet significant zijn.

¹⁵ In deze analyses is gecontroleerd voor geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, herkomst, en werk.

Uit tabel 12 blijkt dat het bieden van waarderings- en emotionele steun bij beide groepen in dezelfde mate verband houdt met ervaren waarderingssteun: naarmate men meer waarderingssteun ervaart biedt men meer steun aan anderen (en omgekeerd). Hetzelfde geldt voor het matig sterke verband tussen het bieden van emotionele steun en emotionele steun. Eerdere psychische klachten en eenzaamheid zijn niet gerelateerd aan steun geven in beide groepen.

Echter, bij niet-slachtoffers is er een significante relatie tussen waarderingssteun geven en een gebrek aan emotionele steun terwijl dat niet het geval is bij slachtoffers. Er zijn geen significante verbanden tussen PTSS-symptomen, zelfredzaamheid, gebrek aan erkenning, begrip en steun voor wat men heeft meegemaakt enerzijds, en het bieden van steun aan anderen anderzijds bij slachtoffers.

A Bijlage sectie

A.1 Bijlage Referenties

- Bosmans, M.W.G., & Velden, P.G. van der (2017). Cross-lagged associations between posttraumatic stress symptoms and coping self-efficacy in long-term recovery: A four-wave comparative study. *Social Science & Medicine*, 193, 33-40.
- Bosmans, M.W.G., Komproue, I.H., Van Loey, N.E., Van der Knaap, L.M., Benight, C.C., & Velden, P.G. van der (2015). Assessing perceived ability to cope with trauma: A multigroup validity study of a 7 item coping self-efficacy scale. *European Journal of Psychological Assessment*, <http://dx.doi.org/10.1027/1015-5759/a000266>
- Brewin, C.R., Andrews, A., & Valentine, J.D. (2000). Meta-analysis of risk factors for posttraumatic stress disorder in trauma-exposed adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68, 748-766.
- De Jong Gierveld, J., & van Tilburg, T.G. (2006). A 6-item scale for overall, emotional, and social loneliness confirmatory tests on survey data. *Res Aging*, 28, 582-598.
- Darves-Bornoz, J.M., Alonso, J., de Girolamo, G., de Graaf, R., Haro, J.M., Kovess-Masfety, V., Lepine, J.P., Nachbaur, G., Negre-Pages, L., Vilagut, G., & Gasquet, I. (2008). Main traumatic events in Europe: PTSD in the European study of the epidemiology of mental disorders survey. *Journal of Traumatic Stress*, 21, 455-462.
- Hentschel, S., Eid M., & Kutscher T. (2016) The influence of major life events and personality traits on the stability of affective well-being. *Journal of Happiness Studies*. 18, 719-741.
- Kaniasty, K., & Norris, F.H. (2008). Longitudinal linkages between perceived social support and posttraumatic stress symptoms: sequential roles of social causation and social selection. *Journal of Traumatic Stress*, 21, 274-281. doi: 10.1002/jts.20334.
- Maercker, A., & Müller, J. (2004). Social acknowledgment as a victim or survivor: a scale to measure a recovery factor of PTSD. *Journal of Traumatic Stress*, 17, 345-351.
- Means-Christensen, A.J., Arnau, R.C., Tonidandel, A.M., Bramson, R., & Meagher, M.W. (2005). An efficient method of identifying major depression and panic disorder in primary care. *Journal of Behavioral Medicine*, 28, 565-572.
- Ozer, E.J., Best, S.R., Lipsey, T.L., & Weiss, D.S. (2003). Predictors of posttraumatic stress disorder and symptoms in adults: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 129, 52-73.
- Price, M., Szafranski, D.D., van Stolk-Cooke, K., & Gros, D.F. (2016). Investigation of abbreviated 4 and 8 item versions of the PTSD Checklist 5. *Psychiatry Research*, 239, 124-130. doi: 10.1016/j.psychres.2016.03.014.
- Scherpenzeel, A., & Das, M. (2011). True Longitudinal and Probability-Based Internet Panels: Evidence from the Netherlands, In: *Social and Behavioral Research and the Internet: Advances in Applied Methods and Research Strategies* (eds. M. Das, P. Ester, and L. Kaczmirek), New York: Taylor & Francis, pp. 77-104.
- Sonderen, E. van. (2012). Het meten van sociale steun met de Sociale Steun Lijst - Interacties (SSL-I) en Sociale Steun Lijst - Discrepanties (SSL-D): een handleiding. Tweede herziene druk. UMCG/ Rijksuniversiteit Groningen, Research Institute SHARE.
- Velden, P.G. van der (2018). Provided Social Support Questionnaire (PSSQ). CentERdata, Tilburg.
- Velden, P.G. van der, & Kleber, R.J. (1999). Problem & Help Inventarisatie List. Instituut voor Psychotrauma, Zaltbommel.
- Velden, P.G. van der, & Kleber, R.J. (2000). Gezondheid en nazorg getroffenenen Legionella epidemie [Health and after care of victims of the veterans disease outbreak]. Zaltbommel: Instituut voor Psychotrauma.

- Velden, P.G. van der, Bosmans, M.W.G., & Scherpenzeel, A.C. (2013). The burden of research on trauma for respondents: A prospective and comparative study on respondents evaluations and predictors. *PLOS ONE* 8(10): e77266.
- Velden, P.G. van der, & Bruijne, M. de (2018). Vertaling en bewerking Social Acknowledgment Questionnaire (SAQ). CentERdata, Tilburg.
- Velden, P.G. van der, Kleber, R.J., & Komproe, I. (2018). Vertaling 8-item versie PCL-5. CentERdata, Tilburg/ Universiteit Utrecht, Utrecht.
- Velden, P.G. van der, Pijnappel, B., & van der Meulen, E. (2018). Potentially traumatic events have negative and positive effects on loneliness, depending on PTSD-symptoms levels. Evidence from a population-based prospective comparative study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*. doi: 10.1007/s00127-017-1476-8.
- Velden, P.G. van der, van Wilsem, J., Bakker, B., Crutzen, R., Meuleman, R. & Lahlah, A. (2017). Voer voor psychologen: Het Longitudinal Internet Studies for the Social Sciences (LISS-panel). *De Psycholoog*, 32-41.
- Ware, J.E., & Sherbourne, C.D. (1992). The MOS 36-item short-form health survey, SF-36: i. Conceptual framework and item selection. *Med. Care* 30, 473–483.
- Weathers, F.W., Litz, B.T., Keane, T.M., Palmieri, P.A., Marx, B.P., & Schnurr, P.P. (2013). The PTSD Checklist for DSM-5 (PCL-5). Scale available from the National Center for PTSD at www.ptsd.va.gov.

A.2 Bijlage problemen op verschillende vlakken

	Lichamelijke problemen			
	N	n	%	[95% CI]
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3495	1.036	29,6	[28,2 - 31,2]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	140	64	45,7	[37,7 - 54,0]
Verkeersongevallen	150	62	41,3	[33,8 - 49,3]
Andere ongevallen/rampen	56	27	48,2	[35,7 - 61,0]
Fysiek (seksueel) geweld	83	43	51,8	[41,2 - 62,2]
Diefstal/oplichting	149	56	37,6	[30,2 - 45,6]
Online diefstal/oplichting (via internet)	107	43	40,2	[31,4 - 49,7]
Medisch ongeval/fout	85	60	70,6	[60,2 - 79,2]
Ernstige lichamelijke ziekte	124	93	75,0	[66,7 - 81,8]
Dood dierbare	1091	397	36,4	[33,6 - 39,3]
Dood collega	182	69	37,9	[31,2 - 45,1]
Rest categorie overig life-events	219	80	36,5	[30,4 - 43,1]
Totaal	5881	2.030	34,5	[33,3 - 35,7]

	Psychische problemen			
	N	n	%	[95% CI]
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3495	369	10,6	[9,6 - 11,6]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	139	28	20,1	[14,3 - 27,6]
Verkeersongevallen	150	19	12,7	[8,3 - 18,9]
Andere ongevallen/rampen	55	14	25,5	[15,8 - 38,3]
Fysiek (seksueel) geweld	84	33	39,3	[29,5 - 50,0]
Diefstal/oplichting	149	24	16,1	[11,1 - 22,8]
Online diefstal/oplichting (via internet)	108	21	19,4	[13,1 - 27,9]
Medisch ongeval/fout	84	18	21,4	[14,0 - 31,3]
Ernstige lichamelijke ziekte	123	23	18,7	[12,8 - 26,5]
Dood dierbare	1091	109	10,0	[8,3 - 11,9]
Dood collega	182	18	9,9	[6,3 - 15,1]
Rest categorie overig life-events	219	47	21,5	[16,5 - 27,4]
Totaal	5879	723	12,3	[11,5 - 13,2]

	Problemen met geloof			
	N	n	%	[95% CI]
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3495	57	1,6	[1,3 - 2,1]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	139	6	4,3	[2,0 - 9,1]
Verkeersongevallen	150	0	0,0	[0,0 - 2,5]
Andere ongevallen/rampen	55	4	7,3	[2,9 - 17,3]
Fysiek (seksueel) geweld	84	4	4,8	[1,9 - 11,6]
Diefstal/oplichting	148	4	2,7	[1,1 - 6,7]
Online diefstal/oplichting (via internet)	107	4	3,7	[1,5 - 9,2]
Medisch ongeval/fout	84	5	6,0	[2,6 - 13,2]
Ernstige lichamelijke ziekte	124	4	3,2	[1,3 - 8,0]
Dood dierbare	1091	22	2,0	[1,3 - 3,0]
Dood collega	182	7	3,8	[1,9 - 7,7]
Rest categorie overig life-events	219	9	4,1	[2,2 - 7,6]
Totaal	5878	126	2,1	[1,8 - 2,5]

	Problemen op het werk			
	N	n	%	[95% CI]
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3494	187	5,4	[4,7 - 6,1]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	140	22	15,7	[10,6 - 22,6]
Verkeersongevallen	150	23	15,3	[10,4 - 22,0]
Andere ongevallen/rampen	55	8	14,5	[7,6 - 26,2]
Fysiek (seksueel) geweld	83	17	20,5	[13,2 - 30,4]
Diefstal/oplichting	148	10	6,8	[3,7 - 12,0]
Online diefstal/oplichting (via internet)	108	8	7,4	[3,8 - 13,9]
Medisch ongeval/fout	84	11	13,1	[7,5 - 21,9]
Ernstige lichamelijke ziekte	123	7	5,7	[2,8 - 11,3]
Dood dierbare	1091	50	4,6	[3,5 - 6,0]
Dood collega	182	14	7,7	[4,6 - 12,5]
Rest categorie overig life-events	219	24	11,0	[7,5 - 15,8]
Totaal	5877	381	6,5	[5,9 - 7,1]

Noot: Aantallen en percentages na weging

	Problemen in gezin/partner			
	N	n	%	[95% CI]
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3494	230	6,6	[5,8 - 7,5]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	140	31	22,1	[16,1 - 29,7]
Verkeersongevallen	150	13	8,7	[5,1 - 14,3]
Andere ongevallen/rampen	55	9	16,4	[8,9 - 28,3]
Fysiek (seksueel) geweld	84	30	35,7	[26,3 - 46,4]
Diefstal/oplichting	148	27	18,2	[12,9 - 25,2]
Online diefstal/oplichting (via internet)	108	6	5,6	[2,6 - 11,6]
Medisch ongeval/fout	85	14	16,5	[10,1 - 25,8]
Ernstige lichamelijke ziekte	124	14	11,3	[6,8 - 18,1]
Dood dierbare	1091	79	7,2	[5,8 - 8,9]
Dood collega	182	13	7,1	[4,2 - 11,8]
Rest categorie overig life-events	219	45	20,5	[15,7 - 26,4]
Totaal	5880	511	8,7	[8,0 - 9,4]

	financiële problemen			
	N	n	%	[95% CI]
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3495	225	6,4	[5,7 - 7,3]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	139	21	15,1	[10,1 - 22,0]
Verkeersongevallen	150	25	16,7	[11,6 - 23,4]
Andere ongevallen/rampen	56	11	19,6	[11,3 - 31,8]
Fysiek (seksueel) geweld	84	29	34,5	[25,2 - 45,2]
Diefstal/oplichting	148	27	18,2	[12,9 - 25,2]
Online diefstal/oplichting (via internet)	107	11	10,3	[5,8 - 17,5]
Medisch ongeval/fout	84	17	20,2	[13,0 - 30,0]
Ernstige lichamelijke ziekte	124	13	10,5	[6,2 - 17,1]
Dood dierbare	1091	71	6,5	[5,2 - 8,1]
Dood collega	182	14	7,7	[4,6 - 12,5]
Rest categorie overig life-events	219	25	11,4	[7,9 - 16,3]
Totaal	5879	489	8,3	[7,6 - 9,1]

	Administratieve problemen			
	N	n	%	[95% CI]
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3495	102	2,9	[2,4 - 3,5]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	140	11	7,9	[4,4 - 13,5]
Verkeersongevallen	150	13	8,7	[5,1 - 14,3]
Andere ongevallen/rampen	55	9	16,4	[8,9 - 28,3]
Fysiek (seksueel) geweld	84	12	14,3	[8,4 - 23,3]
Diefstal/oplichting	149	12	8,1	[4,7 - 13,5]
Online diefstal/oplichting (via internet)	107	10	9,3	[5,2 - 16,4]
Medisch ongeval/fout	84	8	9,5	[4,9 - 17,7]
Ernstige lichamelijke ziekte	124	4	3,2	[1,3 - 8,0]
Dood dierbare	1091	40	3,7	[2,7 - 5,0]
Dood collega	182	7	3,8	[1,9 - 7,7]
Rest categorie overig life-events	219	16	7,3	[4,5 - 11,5]
Totaal	5880	244	4,1	[3,7 - 4,7]

	Juridische problemen			
	N	n	%	[95% CI]
Geen ervaringen afgelopen 12 maanden	3494	41	1,2	[0,9 - 1,6]
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	139	15	10,8	[6,6 - 17,0]
Verkeersongevallen	150	8	3,9	[2,0 - 7,5]
Andere ongevallen/rampen	55	0,0	0,0	[0,0 - 0,0]
Fysiek (seksueel) geweld	83	9	10,8	[5,8 - 19,3]
Diefstal/oplichting	148	8	5,4	[2,8 - 10,3]
Online diefstal/oplichting (via internet)	107	2	1,9	[0,5 - 6,6]
Medisch ongeval/fout	84	3	3,6	[1,2 - 10,0]
Ernstige lichamelijke ziekte	124	2	1,6	[0,4 - 5,7]
Dood dierbare	1091	12	1,1	[0,6 - 1,9]
Dood collega	182	2	1,1	[0,3 - 3,9]
Rest categorie overig life-events	219	6	2,7	[1,3 - 5,8]
Totaal	5876	108	1,8	[1,5 - 2,2]

Noot: Aantallen en percentages na weging

A.3 Delen van ervaringen met anderen

Personen en organisaties met wie men heeft gesproken over de gebeurtenis

	Familie en vrienden	Huisarts/ specialist	Politie	School	Geestelijke	Leidinggevende
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	71,4	12,9	29,3	0,7	2,1	23,6
Verkeersongevallen	94,0	25,3	28,0	1,3	0,0	24,0
Andere ongevallen/rampen	81,8	26,8	8,9	1,8	0,0	36,4
Fysiek (seksueel) geweld	62,7	19,3	28,6	3,6	0,0	14,3
Diefstal/oplichting	89,9	4,7	56,4	1,4	1,4	14,8
Online diefstal/oplichting (via internet)	77,6	2,8	32,4	0,9	0,0	2,8
Medisch ongeval/fout	86,9	81,0	1,2	1,2	1,2	21,2
Ernstige lichamelijke ziekte	94,4	85,4	0,0	7,3	7,3	24,2
Dood dierbare	95,0	9,1	0,4	1,4	4,3	13,4
Dood collega	67,0	0,5	0,0	0,0	0,5	19,2
Rest categorie overig life-events	98,2	34,4	4,1	8,7	4,6	26,1

	Collega's/ mede-student	Psycholoog/ psychiater	Officier van Justitie	Advocaat	Rechter	Slachtofferhulp NL
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	33,6	5,7	2,1	6,4	2,2	2,9
Verkeersongevallen	36,7	9,3	0,7	7,3	0,7	2,7
Andere ongevallen/rampen	32,7	12,5	1,8	1,8	0,0	3,6
Fysiek (seksueel) geweld	17,9	14,5	6,0	6,0	1,2	8,3
Diefstal/oplichting	20,3	5,4	2,0	4,0	0,7	4,7
Online diefstal/oplichting (via internet)	17,6	0,9	0,0	4,6	0,9	1,9
Medisch ongeval/fout	16,5	15,5	0,0	2,4	1,2	1,2
Ernstige lichamelijke ziekte	25,2	20,3	0,0	0,8	0,0	0,0
Dood dierbare	21,5	3,3	0,1	0,1	0,1	0,2
Dood collega	59,9	0,5	0,0	0,0	0,0	0,5
Rest categorie overig life-events	35,8	16,1	0,9	5,5	0,9	1,8

	lotgenoten	Sociaal werk	GGD	Alternatieg genezer	anders
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	5,7	1,4	1,4	0,7	4,3
Verkeersongevallen	2,0	0,7	0,7	2,0	5,3
Andere ongevallen/rampen	9,1	0,0	0,0	1,8	3,6
Fysiek (seksueel) geweld	2,4	7,1	2,4	1,2	6,0
Diefstal/oplichting	4,1	0,7	2,7	0,7	3,4
Online diefstal/oplichting (via internet)	2,8	0,0	0,0	0,0	14,0
Medisch ongeval/fout	3,6	1,2	2,4	2,4	5,9
Ernstige lichamelijke ziekte	11,3	8,1	1,6	1,6	3,2
Dood dierbare	4,4	0,6	0,1	0,2	0,4
Dood collega	2,2	0,0	0,0	0,5	0,0
Rest categorie overig life-events	11,0	3,7	3,2	2,3	4,1

Overzicht van aantal getroffen en dat met niemand heeft gesproken

	Met niemand erover gesproken				met niemand erover gesproken, maar zijn er mensen die het weten			
	N	n	%	[95% CI]	een of meerdere personen	vermoed 1 of meerdere personen	helemaal niemand (behalve eventuele dader)	weet het niet
Serieuze bedreiging (zonder fysiek geweld)	140	15	10,7	[6,6 - 16,9]	1	2	6	6
Verkeersongevallen	150	2	1,3	[0,4 - 4,7]	0	0	1	1
Andere ongevallen/rampen	55	3	5,5	[1,9 - 14,9]	1	1	0	1
Fysiek (seksueel) geweld	83	9	10,8	[5,8 - 19,3]	0	2	5	2
Diefstal/oplichting	148	4	2,7	[1,1 - 6,7]	2	0	1	1
Online diefstal/oplichting (via internet)	107	6	5,6	[2,6 - 11,7]	0	0	6	0
Medisch ongeval/fout	84	1	1,2	[0,2 - 6,4]	0	1	0	0
Ernstige lichamelijke ziekte	124	0	0,0	[0,0 - 3,0]				
Dood dierbare	1090	39	3,6	[2,6 - 4,9]	22	9	0	8
Dood collega	182	14	7,7	[4,6 - 12,5]	5	0	0	9
Rest categorie overig life-events	218	1	0,5	[0,1 - 2,6]	0	0	0	1
Totaal	2381	94	3,9	[3,2 - 4,8]	31	15	19	29

Noot: Aantallen en percentages na weging

A.4 Ervaringen schokkende gebeurtenissen van mensen in eigen omgeving

Ervaringen in de afgelopen 12 maanden van mensen met wie men omgaat	Slachtoffers in omgeving			
	N	n	%	95% CI
Geweld/inbraak/overval/seksueel geweld of misbruik				
-geen ervaringen in afgelopen 12 maanden	3495	76	2,2 [1,7 - 2,7]	
-getroffenen geweld, diefstal en ongevallen	769	38	4,9 [3,6 - 6,7]	
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	1397	20	1,4 [0,9 - 2,2]	
Ongeval/brand/ramp				
-geen ervaringen in afgelopen 12 maanden	3494	51	1,5 [1,1 - 1,9]	
-getroffenen geweld, diefstal en ongevallen	769	33	4,3 [3,1 - 6,0]	
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	1397	31	2,2 [1,6 - 3,1]	
Ernstige ziekte/ernstige besmetting/medische fout				
-geen ervaringen in afgelopen 12 maanden	3495	444	12,7 [11,6 - 13,8]	
-getroffenen geweld, diefstal en ongevallen	769	155	20,2 [17,5 - 23,1]	
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	1396	225	16,1 [14,3 - 18,1]	
Oplichting/internet fraude				
-geen ervaringen in afgelopen 12 maanden	3495	16	0,5 [0,3 - 0,7]	
-getroffenen geweld, diefstal en ongevallen	769	18	2,3 [1,5 - 3,7]	
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	1397	9	0,6 [0,3 - 1,2]	
Dood dierbare (bv. partner, familie, vriend, collega)				
-geen ervaringen in afgelopen 12 maanden	3495	716	20,5 [19,2 - 21,9]	
-getroffenen geweld, diefstal en ongevallen	769	253	32,9 [29,7 - 36,3]	
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	4264	969	22,7 [21,5 - 24,0]	
Anders				
-niet-getroffenen	3495	110	3,1 [2,6 - 3,8]	
-getroffenen geweld, diefstal en ongevallen	769	40	5,2 [3,8 - 7,0]	
-getroffenen ernstige ziekte en nabestaanden	1396	42	3,0 [2,2 - 4,0]	

Noot: Aantallen en percentages na gewing

A.5 Psychometrische kenmerken PSSQ

	Totale groep	Niet-getroffenen	Getroffenen	Gematchte totale groep
	(N=651)	(N=260)	(N=391)	(N=364)
Waarderingssteun geven				
Number items	6	6	6	6
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy	0,81	0,76	0,81	0,81
Bartlett's Test of Sphericity (p-value)	0,000	0,000	0,000	0,000
Number factors	1	1	1	1
Component matrix (loadings)	$0,60 \leq L \leq 0,73$	$0,56 \leq L \leq 0,76$	$0,61 \leq L \leq 0,71$	$0,60 \leq L \leq 0,76$
Total variance explained	42,7	41,7	43,4	46,1
Cronbachs alpha schaal	0,73	0,71	0,74	0,76
Emotionele steun bij problemen geven				
Number items	7	7	7	7
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy	0,89	0,89	0,88	0,90
Bartlett's Test of Sphericity (p-value)	0,000	0,000	0,000	0,000
Component matrix (loadings)	$0,70 \leq L \leq 0,77$	$0,64 \leq L \leq 0,80$	$0,69 \leq L \leq 0,76$	$0,72 \leq L \leq 0,80$
Number factors	1	1	1	1
Total variance explained	53,8	55,8	52,5	57,5
Cronbachs alpha schaal	0,86	0,87	0,85	0,87

De Totale groep bestaat hier een beperkte groep van niet-getroffenen en getroffen en aan wie vragen over steun geven zijn voorgelegd.
De gematchte totale groep bestaat hier uit niet-getroffenen en getroffen met dezelfde verdeling niet-getroffenen getroffen (60-40) als de gehele groep deelnemers (N=5879).